

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย โดยมีสาระสำคัญตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดของคุณภาพผู้เรียน

- 1.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 -2559)
- 1.2 แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ.2545-2559 และฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552 -2559)
- 1.3 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553
- 1.4 มาตรฐานการศึกษาของชาติ
- 1.5 มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ
- 1.6 มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐาน

และประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) การประเมินรอบที่ 3

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน

- 2.1 แรงจูงใจ
- 2.2 ความพร้อมของครอบครัว
- 2.3 การปฏิบัติงานของผู้บริหาร
- 2.4 การปฏิบัติงานของครู

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดของคุณภาพผู้เรียน

ความหมายของคุณภาพผู้เรียน

คุณภาพผู้เรียน หมายถึง การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานหรือพฤติกรรมในการดำเนินกิจกรรมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ เจตคติและพฤติกรรมตามมาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษากำหนดไว้ สอดคล้องกับความถนัด ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน และจัดกิจกรรมพัฒนา

ผู้เรียนที่ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนตามความสามารถ ทำให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์และสมดุลทั้งทางร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญา (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2543 : 9-10)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 - 2559)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 - 2559) ได้กำหนดวิสัยทัศน์โดยมุ่งพัฒนา “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยความเสมอภาคเป็นธรรมและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” และกำหนดพันธกิจ คือ 1) สร้างสังคมเป็นธรรมและเป็นสังคมที่มีคุณภาพทุกคนมีความมั่นคงในชีวิต ได้รับการคุ้มครองทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค ทุกภาคส่วนได้รับการเสริมพลังให้สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาภายใต้ระบบบริหารจัดการภาครัฐที่โปร่งใสเป็นธรรม 2) พัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีคุณธรรม เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย สถาบันทางสังคมและชุมชนท้องถิ่น มีความเข้มแข็งสามารถปรับตัวรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง 3) พัฒนาศาสนา การผลิตและบริการให้เข้มแข็งและมีคุณภาพบนฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา สร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน ปรับโครงสร้างการผลิตและการบริโภคให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พร้อมสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม และ 4) สร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555 : 8) ในส่วนของยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะรัฐมนตรีกำหนดการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งสร้างกระแสสังคมให้การเรียนรู้เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน มินิสัยใฝ่รู้รักการอ่านตั้งแต่วัยเด็กและส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนต่างวัยควบคู่กับการส่งเสริมให้องค์กรกลุ่มบุคคลชุมชนประชาชนและสื่อทุกประเภทเป็นแหล่งเรียนรู้สร้างสรรค์ สื่อสารด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายรวมถึงส่งเสริมการศึกษาทางเลือกที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสนับสนุนปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555 : 11)

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 จึงเป็นการนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นเพื่อเตรียมความพร้อมของคนสังคมและระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคณะรัฐมนตรีกำหนดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งสร้างกระแสสังคมให้การเรียนรู้เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน มินิสัยใฝ่รู้รักการอ่านตั้งแต่วัยเด็กและส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนต่างวัยควบคู่กับการส่งเสริมให้องค์กรกลุ่มบุคคลชุมชนประชาชนและสื่อทุกประเภทเป็นแหล่งเรียนรู้สร้างสรรค์ สื่อสารด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายรวมถึงส่งเสริมการศึกษาทางเลือกที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสนับสนุนปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555 : 11)

การบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันยังจำเป็นต้องบริหารจัดการแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมภายใต้หลักการพัฒนาพื้นที่ภารกิจและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมไทย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. 2545 - 2559 และฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 -2559)

แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ.2545-2559 และฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552 -2559) ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยึดทางสายกลางอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดีรู้จักพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลกเพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เกิดการบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึด “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมี “คุณภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม เป็นแผนที่บูรณาการศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและกีฬากับการศึกษาทุกระดับรวมทั้งเชื่อมโยงการพัฒนาการศึกษากับการพัฒนาด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี โดยคำนึงถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเจตนารมณ์ของแผนเพื่อมุ่ง 1) พัฒนาชีวิตให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และ 2) พัฒนาลังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือเป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมमानานันท์ และเอื้ออาทรต่อกันที่สำคัญแผนการศึกษาแห่งชาติกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ข้อดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 11)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนาโดยมีแนวนโยบายเพื่อดำเนินการ 4 นโยบาย ได้แก่

1. การพัฒนาทุกคนตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิตให้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้
2. การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
3. การปลูกฝังและเสริมสร้าง คีตธรรม คุณธรรม จริยธรรมค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม
4. การพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพึ่งพาตนเองและเพิ่มสมรรถนะการแข่งขันในระดับนานาชาติ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้โดยมีแนวนโยบายเพื่อดำเนินการ 3 นโยบายได้แก่

1. การพัฒนาลังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของคน

2. การส่งเสริมการวิจัยและการเรียนรู้ของสังคมไทย
 3. การสร้างสรรค์ ประยุกต์ใช้และเผยแพร่ความรู้และการเรียนรู้ภูมิปัญญาและการเรียนรู้
วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคนและ
 สร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้โดยมีแนวนโยบายเพื่อดำเนินการ 4 นโยบายได้แก่

1. การส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคม วัฒนธรรม ชุมชนชาติและสิ่งแวดล้อม
 บนฐานของศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ไทย
2. การจำกัด ลดขจัดปัญหาทางโครงสร้างที่ก่อให้เกิดและ/หรือคงไว้ซึ่งความยากจน
 ขัดสนด้อยทั้งโอกาสและศักดิ์ศรีของคนและสังคมไทย เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม
3. การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและการพัฒนาประเทศ
4. การจัดระบบทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม
 เพื่อพัฒนาคนและสังคมไทย

โดยสรุปแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. 2545-2559 และฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 -
 2559) ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดทำแผนเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา
 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ใน 3 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุล 2) เพื่อสร้างสังคมไทย
 ให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และ 3) การเรียนรู้และเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม เพื่อเป็นฐาน
 ในการพัฒนาคนและสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ได้ระบุไว้ในหมวด 1 ความมุ่งหมาย
 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา
 ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี
 ความสุขและหลักการจัดการศึกษา มีจุดเน้นที่เป็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ให้สังคมมีส่วนร่วม
 ในการจัดการศึกษา และสาระและกระบวนการเรียนรู้ต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกัน
 มุ่งปลูกฝังเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปลูกฝัง
 จิตสำนึกที่ถูกต้องรู้จักรักและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และ
 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จัก
 พึ่งตนเอง ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง “มาตรา 37 การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 ให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษาโดยคำนึงถึงระดับของการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนสถานศึกษา จำนวน
 ประชากร วัฒนธรรมและความเหมาะสมด้านอื่นด้วย เว้นแต่การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่า
 ด้วยการอาชีวศึกษาให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของสภาการศึกษา มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา
 กำหนดเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็นเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในกรณีที่สถานศึกษาใดจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาการกำหนดให้สถานศึกษาแห่งนั้นอยู่ในเขตพื้นที่ การศึกษาใดให้ยึดระดับการศึกษาของสถานศึกษานั้นเป็นสำคัญ ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด โดยคำแนะนำของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในกรณีที่เขตพื้นที่การศึกษาไม่อาจบริหารและ จัดการได้ตามวรรคหนึ่ง กระทรวงอาจจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานดังต่อไปนี้ เพื่อเสริมการบริหารและ การจัดการของเขตพื้นที่การศึกษาก็ได้

(1) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ

(2) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดในรูปแบบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตาม อรรถาศัย

(3) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ

(4) การจัดการศึกษาทางไกล และการจัดการศึกษาที่ให้บริการในหลายเขตพื้นที่การศึกษา”

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556 : online)

มาตรฐานการศึกษาของชาติ

มาตรฐานการศึกษา คือ ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์และ มาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง เพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริม และกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา

มาตรฐานการศึกษาของชาติมีทั้งหมด 3 มาตรฐานมีรายละเอียดดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา, 2547 : online)

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก คนไทยเป็นคนเก่ง คนดี และมีสุขเป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่การพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น คนเก่ง คนดี และมีความสุข โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคตามธรรมชาติและ เต็มศักยภาพ ตรงตามความต้องการ ทั้งในด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ สติปัญญาความรู้และทักษะ คุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ และอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

ตัวบ่งชี้

1. กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์

1.1 คนไทยมีสุขภาพกายและจิตที่ดี มีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนายในแต่ละช่วงวัย

2. ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม

2.1 คนไทยได้เรียนรู้ เต็มตามศักยภาพของตนเอง

- 2.2 คนไทยมีงานทำและนำความรู้ไปใช้ในการสร้างงานและสร้างประโยชน์ให้สังคม
3. มีทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว
 - 3.1 คนไทยสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ รู้ทันโลก รวมทั้งมีความสามารถในการใช้แหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม
 - 3.2 คนไทยสามารถปรับตัวได้ มีมนุษยสัมพันธ์ดี และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

4. มีทักษะทางสังคม
 - 4.1 คนไทยเข้าใจและเคารพในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสังคม มีทักษะและความสามารถที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข
 - 4.2 คนไทยมีความรับผิดชอบ เข้าใจ ขอมรับและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสามารถแก้ปัญหาในฐานะสมาชิกของสังคมไทยและสังคมโลกโดยสันติวิธี
5. มีคุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก
 - 5.1 คนไทยดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาสุจริต และมนสุจริต
 - 5.2 คนไทยมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมและสังคม มีจิตสำนึก ในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย มีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทย ปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดี เป็นอาสาสมัครเพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา จัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญและการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเห็นแบบอย่างที่ดี ได้ฝึกการคิด ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลายตรงตามความต้องการ และมีความสุขในการเรียนรู้ ครูคณาจารย์รู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล เตรียมการสอนและใช้สื่อที่ผสมผสานความรู้สากลกับภูมิปัญญาไทย จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ จัดหาและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และพัฒนาความคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ ความสำเร็จของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้นอยู่กับ ปัจจัยด้านบุคคลเช่น ผู้เรียน ครู คณาจารย์ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และปัจจัยด้านการบริหารได้แก่ หลักการบริหารจัดการและหลักกรรมมาภิบาล

ตัวบ่งชี้

1. การจัดหลักสูตรการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
 - 1.1 มีการจัดหลักสูตรที่หลากหลายตามความเหมาะสม ความต้องการและศักยภาพของกลุ่มผู้เรียนทุกระบบ
 - 1.2 ผู้เรียนมีโอกาส/สามารถเข้าถึงหลักสูตรต่าง ๆ ที่จัดไว้อย่างทั่วถึง

1.3 องค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่ มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัย

1.4 มีการพัฒนานวัตกรรมจัดการการเรียนรู้ สื่อเพื่อการเรียนรู้ และการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

2. มีการพัฒนาผู้บริหาร ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ

2.1 ผู้บริหาร ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการและวิชาชีพ

2.2 ผู้บริหาร ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษามีคุณธรรม มีความพึงพอใจในการทำงานและผูกพันกับงาน มีอัตราการออกจากงานและอัตราความผิดทางวินัยลดลง

2.3 มีแนวโน้มในการรวมตัวจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อสร้างเกณฑ์มาตรฐานเฉพาะกลุ่ม และติดตามการดำเนินงานของบุคลากรและสถานศึกษา ตลอดจนการส่งสมองค์ความรู้ที่หลากหลาย

3. มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

3.1 องค์กร ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามสภาพท้องถิ่น บุคลากรทั้งในและนอกสถานศึกษา สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน

3.2 ผู้รับบริการ/ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มมีความพึงพอใจต่อการจัดบริการทางการศึกษาของสถานศึกษา

3.3 มีการกำหนดระบบประกันคุณภาพภายใน โดยให้การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และสามารถรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก

มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้การเรียนรู้ นวัตกรรม สื่อ และเทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาสู่สังคมแห่งความรู้ การส่งเสริมและสร้างกลไกเพื่อให้คนไทยทุกคนมีโอกาสและทางเลือกที่จะเข้าถึงปัจจัยและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายโดยการได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม นำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพประสิทธิภาพ และขีดความสามารถของคนไทย ในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ

ตัวบ่งชี้

1. การบริการวิชาการและสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

1.1 สถานศึกษาควรร่วมมือกับบุคลากรและองค์กรในชุมชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
ทุกระดับร่วมจัดปัจจัยและกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน และให้บริการทางวิชาการที่เป็นประโยชน์
แก่การพัฒนาคนในชุมชน เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา และคนไทยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2 ชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งขององค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสถานภาพเป็นสังคม
แห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ มีความปลอดภัย ลดความขัดแย้ง มีสันติสุข และมีการพัฒนาก้าวหน้า
อย่างต่อเนื่อง

2. การศึกษาวิจัย สร้างเสริม สนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ และกลไกการเรียนรู้

2.1 มีการศึกษาวิจัย สำรวจ จัดหา และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ

2.2 ระดมทรัพยากร (บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก
ภูมิปัญญาและอื่น ๆ) และความร่วมมือจากภายในและภายนอกสถานศึกษา ในการสร้างกลไกการเรียนรู้
ทุกประเภท เพื่อให้คนไทยสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ และเรียนรู้ตลอดชีวิตได้จริง

2.3 ส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อการพัฒนาประเทศ

3. การสร้างและการจัดการความรู้ในทุกระดับทุกมิติของสังคม

3.1 ครอบครัว ชุมชน องค์กรทุกระดับ และองค์กรที่จัดการศึกษามีการสร้างและ
ใช้ความรู้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนกลายเป็นวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้

โดยสรุปมาตรฐานการศึกษาของชาติคือการกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึง
ประสงค์และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักในการส่งเสริม การกำกับดูแล การตรวจสอบ
และการประเมินผล มีทั้งหมด 3 มาตรฐานมาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งใน
ฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก คนไทยเป็นคนเก่ง คนดี และมีสุขมาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา
จัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญและการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานและมาตรฐานที่ 3
แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้โดยประสิทธิผลที่ต้องการให้เกิดในตัวผู้เรียนนั้น
ได้กำหนดไว้ในมาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและ
พลเมืองโลก

มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ

เพื่อให้การนำมาตรฐานสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลในการพัฒนา
คุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้จัดทำ
คำอธิบายและระดับคุณภาพพร้อมทั้งเกณฑ์การผ่านมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้นเพื่อให้
สถานศึกษาตลอดจนเขตพื้นที่การศึกษาใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมตรวจสอบและประเมินคุณภาพ
การจัดการศึกษาของสถานศึกษาต่อไปมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานแบ่งเป็น 5 ด้าน มี 15 มาตรฐาน
แต่ละมาตรฐานมีการกำหนดตัวบ่งชี้ที่ครอบคลุมและให้น้ำหนักความสำคัญกับกระบวนการบริหาร

และการจัดการร้อยละ 70 ส่วนผลของการบริหารและการจัดการคือคุณภาพผู้เรียนเป็นร้อยละ 30 มีรายละเอียดของมาตรฐานและและน้ำหนักคะแนนดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554 : 11-16)

ด้านที่ 1 มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน (น้ำหนัก 30 คะแนน)

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีสุขภาพที่ดีและมีสุนทรียภาพ (5 คะแนน)

1. มีสุนทรีย์ในการดูแลสุขภาพและออกกำลังกายสม่ำเสมอ (0.5 คะแนน)
2. มีน้ำหนักส่วนสูงและมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน (0.5 คะแนน)
3. ป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติดให้โทษและหลีกเลี่ยงตนเองจากสภาวะที่เสี่ยงต่อ

ความรุนแรงโรคภัยอุบัติเหตุและปัญหาทางเพศ (1 คะแนน)

4. เห็นคุณค่าในตนเองมีความมั่นใจกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม (1 คะแนน)
5. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่น (1 คะแนน)
6. สร้างผลงานจากการเข้าร่วมกิจกรรมด้านศิลปดนตรี/นาฏศิลป์กีฬา/นันทนาการตาม

จินตนาการ (1 คะแนน)

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ (5 คะแนน)

1. มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร (2 คะแนน)
2. เอื้ออาทรผู้อื่นและกตัญญูทวาทต่อผู้มีพระคุณ (1 คะแนน)
3. ยอมรับความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง (1 คะแนน)
4. ตระหนักคุณค่าร่วมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม (1 คะแนน)

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองรักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (5 คะแนน)

1. มีนิสัยรักการอ่านและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากห้องสมุดแหล่งเรียนรู้และสื่อต่าง ๆ

รอบตัว (2 คะแนน)

2. มีทักษะในการอ่านฟังดูพูดเขียนและตั้งคำถามเพื่อค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม (1 คะแนน)
3. เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการเรียนรู้ระหว่างกัน (1 คะแนน)
4. ใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้และนำเสนอผลงาน (1 คะแนน)

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบคิดสร้างสรรค์ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล (5 คะแนน)

1. สรุปความคิดจากเรื่องที่อ่านฟังและดูและสื่อสารโดยการพูดหรือเขียนตามความคิดของตนเอง (2 คะแนน)

2. นำเสนอวิธีคิดวิธีแก้ปัญหาด้วยภาษาหรือวิธีการของตนเอง (1 คะแนน)

3. กำหนดเป้าหมายคาดการณ์ตัดสินใจแก้ปัญหาโดยมีเหตุผลประกอบ (1 คะแนน)

4. มีความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ผลงานด้วยความภาคภูมิใจ (1 คะแนน)

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร (5 คะแนน)

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยแต่ละกลุ่มสาระเป็นไปตามเกณฑ์ (1 คะแนน)

2. ผลการประเมินสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตรเป็นไปตามเกณฑ์ (1 คะแนน)

3. ผลการประเมินการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนเป็นไปตามเกณฑ์ (2 คะแนน)

4. ผลการทดสอบระดับชาติเป็นไปตามเกณฑ์ (1 คะแนน)

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงานรักการทำงานสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต (5 คะแนน)

1. วางแผนการทำงานและดำเนินการจนสำเร็จ (2 คะแนน)

2. ทำงานอย่างมีความสุขมุ่งมั่นพัฒนางานและภูมิใจในผลงานของตนเอง (1 คะแนน)

3. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ (1 คะแนน)

4. มีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริตและหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ตนเองสนใจ (1 คะแนน)

ด้านที่ 2 มาตรฐานด้านการจัดการศึกษา (น้ำหนัก 50 คะแนน)

มาตรฐานที่ 7 ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล (10 คะแนน)

1. ครูมีการกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านความรู้ทักษะกระบวนการสมรรถนะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (1 คะแนน)

2. ครูมีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและใช้ข้อมูลในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน (1 คะแนน)

3. ครูออกแบบและการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและ พัฒนาการทางสติปัญญา (2 คะแนน)

4. ครูใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมผนวกกับการนำบริบทและภูมิปัญญาของท้องถิ่น มาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ (1 คะแนน)

5. ครูมีการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย (1 คะแนน)

6. ครูให้คำแนะนำคำปรึกษาและแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้เรียนทั้งด้านการเรียนและคุณภาพ ชีวิตด้วยความเสมอภาค (1 คะแนน)

7. ครูมีการศึกษาวิจัยและพัฒนากิจการการเรียนรู้ในวิชาที่ตนรับผิดชอบและใช้ผล ในการปรับการสอน (1 คะแนน)

8. ครูประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นสมาชิกที่ดีของสถานศึกษา (1 คะแนน)
9. ครูจัดการเรียนการสอนตามวิชาที่ได้รับมอบหมายเต็มเวลาเต็มความสามารถ (1 คะแนน)

มาตรฐานที่ 8 ผู้บริหารปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล (10 คะแนน)

1. ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ภาวะผู้นำและความคิดริเริ่มที่เน้นการพัฒนาผู้เรียน (1 คะแนน)
2. ผู้บริหารใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมและใช้ข้อมูลผลการประเมินหรือผลการวิจัยเป็นฐานคิดทั้งด้านวิชาการและการจัดการ (2 คะแนน)
3. ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ (2 คะแนน)
4. ผู้บริหารส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้พร้อมรับการกระจายอำนาจ (2 คะแนน)
5. นักเรียนผู้ปกครองและชุมชนพึงพอใจผลการบริหารจัดการการศึกษา (1 คะแนน)
6. ผู้บริหารให้คำแนะนำคำปรึกษาทางวิชาการและเอาใจใส่การจัดการศึกษาเต็มศักยภาพและเต็มเวลา (2 คะแนน)

มาตรฐานที่ 9 คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองชุมชนปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล (5 คะแนน)

1. คณะกรรมการสถานศึกษารู้และปฏิบัติหน้าที่ตามที่ระเบียบกำหนด (2 คะแนน)
2. คณะกรรมการสถานศึกษากำกับติดตามดูแลและขับเคลื่อนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย (1 คะแนน)
3. ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา (2 คะแนน)

มาตรฐานที่ 10 สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน (10 คะแนน)

1. หลักสูตรสถานศึกษาเหมาะสมและสอดคล้องกับท้องถิ่น (2 คะแนน)
2. จัดรายวิชาเพิ่มเติมที่หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัดความสามารถและความสนใจ (2 คะแนน)
3. จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมและตอบสนองความต้องการความสามารถความถนัดและความสนใจของผู้เรียน (1 คะแนน)
4. สนับสนุนให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจนสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง (1 คะแนน)
5. นิเทศภายในกำกับติดตามตรวจสอบและนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ (2 คะแนน)

6. จัดระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมถึงผู้เรียนทุกคน (2 คะแนน)

มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน พัฒนาเต็มศักยภาพ (10 คะแนน)

1. ห้องเรียนห้องปฏิบัติการอาคารเรียนมั่นคงสะอาดและปลอดภัยมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอในสภาพใ้การใช้การ ได้ดีสภาพแวดล้อมร่มรื่นและมีแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้เรียน (4 คะแนน)

2. จัดโครงการกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน (3 คะแนน)

3. จัดห้องสมุดที่ให้บริการสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและหรือเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (3 คะแนน)

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (5 คะแนน)

1. กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (1 คะแนน)

2. จัดทำและดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (1 คะแนน)

3. จัดระบบข้อมูลสารสนเทศและใช้สารสนเทศในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา (1 คะแนน)

4. ติดตามตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (0.5 คะแนน)

5. นำผลการประเมินคุณภาพทั้งภายในและภายนอกไปใช้วางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษอย่างต่อเนื่อง (0.5 คะแนน)

6. จัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานการประเมินคุณภาพภายใน (1 คะแนน)

ด้านที่ 3 มาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (น้ำหนัก 10 คะแนน)

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการสร้างส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (10 คะแนน)

1. มีการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาและใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและบุคลากรของสถานศึกษารวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง (5 คะแนน)

2. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษาระหว่างสถานศึกษากับครอบครัวชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง (5 คะแนน)

ด้านที่ 4 มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา (น้ำหนัก 5 คะแนน)

มาตรฐานที่ 14 การพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ปรัชญาและจุดเน้นที่กำหนดขึ้น (5 คะแนน)

1. จัดโครงการกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายวิสัยทัศน์ปรัชญาและจุดเน้นของสถานศึกษา (3 คะแนน)

2. ผลการดำเนินงานส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายวิสัยทัศน์ปรัชญาและจุดเน้นของสถานศึกษา (2 คะแนน)

ด้านที่ 5 มาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริม (น้ำหนัก 5 คะแนน)

มาตรฐานที่ 15 การจัดกิจกรรมตามนโยบายจุดเน้นแนวทางการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาและส่งเสริมสถานศึกษาให้ยกระดับคุณภาพสูงขึ้น (5 คะแนน)

1. จัดโครงการกิจกรรมพิเศษเพื่อตอบสนองนโยบายจุดเน้นตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา (3 คะแนน)

2. ผลการดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย (2 คะแนน)

โดยสรุปกระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดมาตรฐานการจัดการศึกษาระดับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 มาตรฐาน แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มี 6 มาตรฐาน ด้านที่ 2 มาตรฐานด้านการจัดการศึกษา มี 6 มาตรฐาน ด้านที่ 3 มาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มี 1 มาตรฐาน ด้านที่ 4 มาตรฐาน ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา มี 1 มาตรฐานและด้านที่ 5 มาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริม มี 1 มาตรฐาน โดยมีเป้าหมายเพื่อความเป็นเอกภาพและมีมาตรฐานเดียวกัน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมสนับสนุนให้ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาเข้มแข็งและยั่งยืนสถานศึกษาจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมีการกำกับติดตามงานสม่ำเสมอ มีความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาบ้านและชุมชน ซึ่งความใกล้ชิดและไว้วางใจกันใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างเต็มที่และวางแผนงานอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) การประเมินรอบที่ 3

การประเมินคุณภาพภายนอก รอบที่ 3 พ.ศ.2554 - 2558 ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีแนวคิดและทิศทางการประเมินมีรายละเอียดโดยสรุปดังนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2553 : 1-59)

1. ประเมินอิงเกณฑ์ตามจุดเน้นของสถานศึกษา
2. ประเมินคุณภาพภายนอกจากผลการจัดการศึกษาเป็นหลักตามมาตรา 51 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติโดยให้น้ำหนักร้อยละ 80 และใช้ข้อมูลเฉลี่ยย้อนหลัง 3 ปี
3. ประเมินโดยวิธีการและข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดย พิษณุ พิจารณ์ (Peer Review)
4. ประเมินโดยการยื่นรายงานการประเมินตนเองที่ถูกต้องเชื่อถือได้เพื่อกระตุ้นให้การประกันคุณภาพภายในมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น
5. ประเมินในเชิงกระบวนการโดยให้น้ำหนักร้อยละ 20 และให้ความสำคัญกับกรรมการสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาคุณภาพครู เครื่องมือ อุปกรณ์คุณภาพและความพร้อมของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การบริหารจัดการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานและการประกันคุณภาพภายใน
6. ลดจำนวนตัวบ่งชี้และจำนวนมาตรฐานสำหรับการประเมินคุณภาพภายนอกโดยถ่ายโอนตัวบ่งชี้และมาตรฐานเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้าและกระบวนการให้อยู่ในระบบการประกันคุณภาพภายใน
 - กลุ่มตัวบ่งชี้แบ่งเป็น 3 กลุ่มรวม 12 ตัวบ่งชี้
 1. กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐานหมายถึงตัวบ่งชี้ที่ประเมินภายใต้ภารกิจของสถานศึกษาโดยกำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินบนพื้นฐานที่ทุกสถานศึกษาต้องมีและปฏิบัติได้ซึ่งสามารถชี้ผลลัพธ์และผลกระทบได้ดีมีความเชื่อมโยงกับการประกันคุณภาพภายในซึ่งเป็นการพัฒนามาจากรอบแรกและรอบสอง ตัวบ่งชี้พื้นฐานประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่ 1-8 ได้แก่
 - 1.1 ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี
 - 1.2 ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์
 - 1.3 ผู้เรียนมีความใฝ่รู้และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
 - 1.4 ผู้เรียนคิดเป็นทำเป็น
 - 1.5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน
 - 1.6 ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 1.7 ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและการพัฒนาสถานศึกษา
 - 1.8 พัฒนาการของการประกันคุณภาพภายในโดยสถานศึกษาและต้นสังกัด
 2. กลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ประเมิน ผลผลิตตามปรัชญา ปณิธาน พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษารวมถึงความสำเร็จตามจุดเด่นและจุดเน้นที่ส่งผลกระทบเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละสถานศึกษา โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่ 9 และ 10 ได้แก่

2.1 ผลการพัฒนาให้บรรลุตาม ปรัชญา ปณิธาน พันธกิจและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา

2.2 ผลการพัฒนาตามจุดเน้นและจุดเด่นที่สะท้อนเป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา

3. กลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริมหมายถึงตัวบ่งชี้ที่ประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาโดยสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดแนวทางพัฒนา เพื่อร่วมกันชี้แนะป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมตามนโยบายของรัฐซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนตามกาลเวลาและปัญหาสังคมที่เปลี่ยนไป โดยมีเป้าหมายที่แสดงถึงความเป็นผู้ช่วยเหลือสังคมและแก้ปัญหาสังคมของสถานศึกษา เช่น การปฏิรูปการศึกษา การส่งเสริมและสืบสาน โครงการตามพระราชดำริและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา การป้องกันสิ่งเสพติด การพร้อมรับการเป็นสมาชิกสังคมอาเซียน การอนุรักษ์พลังงาน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การป้องกันอุบัติเหตุ การแก้ปัญหาคอขวด การสร้างสังคมสันติสุขและความปรองดอง โดยสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดและหน่วยงานต้นสังกัดให้การรับรอง การกำหนดตัวบ่งชี้ มาตรการส่งเสริมของสถานศึกษาประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ที่ 11 และ 12 ได้แก่

3.1 ผลการดำเนินการ โครงการพิเศษเพื่อส่งเสริมบทบาทของสถานศึกษา

3.2 ผลการส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษาเพื่อยกระดับมาตรฐาน การรักษามาตรฐานและพัฒนาสู่ความเป็นเลิศเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

การตัดสินผลการประเมินคุณภาพภายนอก

เป็นการนำผลการประเมินมาเปรียบเทียบเพื่อพิจารณาระดับคุณภาพในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาโดยกำหนดมิติของการพิจารณาทั้งรายตัวบ่งชี้ ประเภทของตัวบ่งชี้และในภาพรวมตามเกณฑ์ในการตัดสินผลดังรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2.1 แสดงเกณฑ์การตัดสินผลการประเมินคุณภาพภายนอก

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
4.51- 5.00	ดีมาก
3.51 – 4.50	ดี
2.51 – 3.50	พอใช้
1.51 – 2.50	ควรปรับปรุง
0.00 – 1.50	ต้องปรับปรุง

การรับรองมาตรฐานคุณภาพ

การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีแนวทาง การพิจารณาให้การรับรองมาตรฐานคุณภาพสถานศึกษา 2 แนวทางคือ

1. การรับรองมาตรฐานระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จะผ่านเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาของ สมศ. ในการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ.2554-2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จาก สมศ. จะต้องมีผลการประเมิน ดังนี้

1.1 มีผลรวมคะแนนการประเมินคุณภาพภายนอกระดับสถานศึกษา ตั้งแต่ 80 คะแนน ขึ้นไป

1.2 มีตัวบ่งชี้ย่อยอย่างน้อย 10 ตัวบ่งชี้ จากทั้งหมด 12 ตัวบ่งชี้ ที่มีระดับคุณภาพ แต่ละตัวบ่งชี้ ตั้งแต่ระดับดี ขึ้นไป

1.3 ต้องไม่มีตัวบ่งชี้ใดอยู่ในระดับคุณภาพควรปรับปรุงหรือต้องปรับปรุง

2. การประเมินแบบโคดเด่นแนวทางการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาแบบโคดเด่น ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานคือ แนวทาง “1 ช่วย 9” (1 สถานศึกษา ช่วย 9 สถานศึกษา) กล่าวคือ สถานศึกษาที่ขอรับการประเมินจะต้องเป็นแกนนำให้สถานศึกษาที่อยู่ในเครือข่ายการพัฒนาอีก 9 แห่ง ให้ก้าวสู่สถานศึกษาที่มีคุณภาพและได้รับการรับรองมาตรฐานจาก สมศ.จากการประเมินคุณภาพ ภายนอกรอบสาม โดยมีเงื่อนไขในการขอรับการประเมิน ดังนี้

2.1 เป็นการประเมินระดับสถานศึกษาตามความสมัครใจ โดยสถานศึกษาเป็นผู้ขอรับการประเมินเอง

2.2 สถานศึกษาที่ขอรับการประเมินจะต้องได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพจาก สมศ. ทุกระดับชั้นที่เปิดสอนและมีผลการประเมินในภาพรวมระดับดีมากเท่านั้น จากการประเมิน คุณภาพภายนอกรอบสอง (พ.ศ. 2549 - 2553)

2.3 สถานศึกษาที่อยู่ในเครือข่ายการพัฒนาของสถานศึกษาที่ขอรับการประเมิน แบบโคดเด่นต้องเป็นสถานศึกษาที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสองในระดับควรปรับปรุง หรือระดับพอใช้ หรือระดับดีเท่านั้น

2.4 สถานศึกษาที่ขอรับการประเมินแบบโคดเด่นจะได้รับการประเมินคุณภาพ ภายนอกรอบสามตามปกติ ดังนั้นสถานศึกษาที่ขอรับการประเมินแบบโคดเด่นจะต้องจัดทำรายงาน การประเมินตนเองให้ครอบคลุมประเด็นตามแนวทางการขอรับการประเมินแบบโคดเด่น และตามมาตรฐาน ตัวบ่งชี้อื่นๆที่สถานศึกษาใช้รายงานต่อหน่วยงานต้นสังกัดและจัดส่งมายัง สมศ. เพื่อรับการประเมิน คุณภาพภายนอกรอบสามตามปกติ

2.5 สถานศึกษาจำนวน 9 แห่ง ในเครือข่ายการพัฒนาของสถานศึกษาที่ขอรับการประเมินแบบโดดเด่น จะได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม ตามมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การพิจารณาตามกรอบการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสามเช่นเดียวกับสถานศึกษาอื่น ๆ ซึ่งจะต้องมีผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสามเพิ่มขึ้น ครบทั้ง 9 แห่ง

2.6 สถานศึกษาในเครือข่ายการพัฒนาของสถานศึกษาที่ขอรับการประเมินแบบโดดเด่นนั้นอาจจะเป็นสถานศึกษาในระดับการศึกษาเดียวกันหรือต่างระดับกันก็ได้ เช่น สถานศึกษาที่ขอรับการประเมินแบบโดดเด่น มีสถานศึกษาในเครือข่ายการพัฒนาเป็นศูนย์พัฒนาเด็ก จำนวน 2 แห่ง และเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 แห่ง เป็นต้นโดยจะตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือต่างพื้นที่กันก็ได้

โดยสรุปการประเมินคุณภาพภายนอก รอบที่ 3 มีจำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้พื้นฐาน เป็นการประเมินภารกิจของสถานศึกษาที่ต้องปฏิบัติให้เกิดผลลัพธ์และผลกระทบ ตัวบ่งชี้ อัตลักษณ์ เป็นการประเมินจุดเด่นของสถานศึกษา และตัวบ่งชี้ มาตรการส่งเสริม เป็นการประเมินความรับผิดชอบของสถานศึกษาที่มีต่อสังคมตามนโยบายของรัฐบาล

เป้าหมายการบริหารจัดการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี 2554

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดเป้าหมายเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการบริหารการจัดการศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554 : 7)

1. เพื่อพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานผู้เรียนได้รับการศึกษาเต็มตามศักยภาพ ใฝ่เรียนรู้ มีความสามารถในการสื่อสาร การคิดการแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิตและการใช้เทคโนโลยี ส่งผลให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน เป็นบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสาธารณะและรับผิดชอบต่อสังคม

2. เพื่อพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

3. เพื่อให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี อย่างมีคุณภาพและทั่วถึง

4. เพื่อส่งเสริมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการศึกษาสอดคล้องกับแนวทางการกระจายอำนาจทางการศึกษาโดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพตามมาตรฐานอย่างมีธรรมาภิบาล

5. เพื่อพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

แนวนโยบายในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดแนวนโยบายในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) มีประเด็นสำคัญของระบบการศึกษาและการเรียนรู้ที่ต้องการปฏิรูปอย่างเร่งด่วน 4 ประการหลักมีรายละเอียด ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554 : 5)

1. พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ที่มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึกและความภูมิใจในความเป็นไทย ยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รัชเกียจการทุจริตและต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียง สามารถก้าวทันโลก มีสุขภาพกาย สุขภาพใจที่สมบูรณ์ ห่างไกลยาเสพติด เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพ มีทักษะความรู้พื้นฐานที่จำเป็น มีสมรรถนะความรู้ความสามารถและสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า มีระบบกระบวนการผลิตและพัฒนาครู รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานเหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง

3. พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ โดยมีการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภทให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

4. พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองชุมชน ภาคเอกชนและทุกภาคส่วน มีระบบการบริหารจัดการที่มีความโปร่งใสเป็นธรรม ตรวจสอบได้ มีการบริหารจัดการ การเงินและงบประมาณที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552 : 11 - 12) ได้จัดทำข้อเสนอ การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552 - 2561 โดยกำหนดวิสัยทัศน์สำหรับการปฏิรูปการศึกษาว่า “ให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” เป็นการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ในทุกระดับอย่างเป็นระบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมุ่งเน้นประเด็นสำคัญในการปฏิรูป ใน 3 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการเรียนรู้ของคนไทย โดยให้มีการพัฒนาในด้านผู้เรียน สถานศึกษาแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อมหลักสูตรและเนื้อหา การพัฒนาวิชาชีพครู และภายใต้ระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

2. การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ เป็นการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ให้ทั่วถึงประชาชนทุกเพศและทุกวัยได้เข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่อง

3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและการจัดการศึกษา เป็นการเพิ่มบทบาทของผู้ที่อยู่ภายนอกกระบวนการศึกษา

โดยสรุปแล้วแนวโน้มของการปฏิรูปการศึกษา สถานศึกษาต้องมีการบริหารและการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงกันทั้ง 3 ระบบ คือ การจัดการศึกษาในระบบ การจัดการศึกษานอกระบบ และการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ภายใต้การบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพในด้านการพัฒนาวิชาชีพครูพัฒนาครูยุคใหม่พัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาและกระจายอำนาจการจัดการศึกษาเพิ่มการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนในทุกเพศและทุกวัยได้มีโอกาสเข้าถึงการจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้ผู้เรียนมีการพัฒนาเพื่อเป็นผู้เรียนที่มีนิสัยใฝ่รู้และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองมีความสามารถในการสื่อสาร คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ รักการอ่าน มีจิตสาธารณะมีระเบียบวินัย มีคุณธรรม จริยธรรมค่านิยมที่ดีงาม มีจิตสำนึกภูมิใจในความเป็นไทยในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ระวังเหตุการณ์ทุจริตและต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียงในการเลือกตั้ง อีกทั้งผู้เรียนต้องมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นให้มีทักษะในการดำรงชีวิต มีประสิทธิภาพในการทำงาน และสามารถก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาควรมีหลักการแนวคิดที่สอดคล้องกับความมุ่งหมาย หลักการแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 การจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนได้ตรงตามวัตถุประสงค์นั้นผู้จัดการศึกษาต้องมีตัวชี้วัดมาตรฐานการศึกษาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาหรือเป้าหมายของการจัดการศึกษา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน

แรงจูงใจ

ความหมายของแรงจูงใจ

แรงจูงใจมีความหมายและความสำคัญในฐานะที่เป็นต้นกำเนิดของพฤติกรรมแรงจูงใจหมายถึง แรงกระตุ้นหรือแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรมเป็นแรงที่ให้พลังงานกระตุ้นร่างกายให้ทำพฤติกรรมเป็นแรงกระตุ้นที่มีการกำหนดทิศทางไว้ว่าจะกระทำพฤติกรรมออกไปอย่างไรแบบใดและเป็นแรงกระตุ้นให้คนรักษาพฤติกรรมนั้นไว้โดยทั่วไปแรงจูงใจได้แก่ความต้องการ (Need) ความปรารถนา (Desire) หรือความมุ่งหวัง (Expectancy)

แรงจูงใจแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากภายในตัวบุคคลซึ่งอาจเป็นความคิด ความสนใจ ความตั้งใจ ทักษะคติ ความต้องการของบุคคลที่จะกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ความทะเยอทะยาน ความสนใจ และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เพื่อจะทำให้ตนเองมีความรู้สึกรู้ มีความสามารถและเป็นผู้ลิขิตชีวิตของตนเอง เช่น นักเรียนมีความกระตือรือร้น ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ มีความสามารถในการค้นคว้า แสวงหาความรู้ด้วยตนเองมีพฤติกรรมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย มีความคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ของตนและความพยายามให้ผลสัมฤทธิ์ของตนสูงขึ้น เมื่อใดที่สามารถทำงานจนประสบผลสำเร็จได้ก็จะเกิดความพึงพอใจ

2. แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นจากการได้รับการกระตุ้นจากสิ่งจูงใจภายนอกตัวบุคคล ความมุ่งหวัง และความต้องการของบิดามารดา หรือเครื่องล่อ และบรรยากาศในการเรียน เช่น รางวัล คำชม สถานศึกษาที่มีการยกย่อง ชมเชยนักเรียนที่มาโรงเรียนทุกวัน และไม่เคยมารโรงเรียนสาย มีสื่อ อุปกรณ์และเทคโนโลยีทันสมัย มีการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่ สะอาด สะดวก สบายและร่มรื่น มีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลงานดีเด่นของนักเรียนและศิษย์เก่า มีการจัดสรรทุนการศึกษาให้นักเรียน หรือบุคคลอื่นที่ไว้วางใจให้คำปรึกษา ถ้าผู้เรียนมีความสามารถได้รับการสนับสนุนด้วยสภาพแวดล้อมและแรงจูงใจอย่างเพียงพอก็จะทำให้ผลของการปฏิบัติงานนั้นสูงตรงตามเป้าหมาย แรงจูงใจจะเป็นกลไกที่ไปกระตุ้นพลังของร่างกายให้เกิดการกระทำและเป็นแรงบังคับให้พลังของร่างกายที่จะกระทำอย่างมีทิศทางและมีเป้าหมายชัดเจน พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลสืบเนื่องมาจากแรงผลักดันหรือแรงกระตุ้นที่เรียกว่าแรงจูงใจด้วย

แรงจูงใจในทางการศึกษาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้การฝึกฝนอบรมครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน แต่ผู้เรียนก็ควรอ่านเขียนทำแบบฝึกหัดเพิ่มเติมจากที่ครูสอนคนใดเกียจคร้านหรือทอดทิ้งในความฝึกฝนตนเองคอยแต่จะได้รับความรู้จากครูเท่านั้นไม่อาจสำเร็จการศึกษาได้ด้วยดีเลย (สมิต อาชนิจกุล, 2550 : 152)

องค์ประกอบของแรงจูงใจ

1. ความต้องการ (Need) เป็นสภาพที่บุคคลขาดสมดุลทำให้เกิดแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อสร้างสมดุลให้ตัวเอง เช่น เมื่อรู้สึกหิวหรือเหนื่อยก็จะนอนหรือนั่งพัก ความต้องการมีอิทธิพลมากต่อพฤติกรรมเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ นักจิตวิทยาแต่ละท่านอธิบายเรื่องความต้องการในรูปแบบต่างๆกันซึ่งสามารถแบ่งความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้เป็น 2 ประเภท ที่ทำให้เกิดแรงจูงใจ

1.1 แรงจูงใจทางด้านร่างกาย (Physical Motivation) เป็นความต้องการเกี่ยวกับอาหาร น้ำ การพักผ่อน การได้รับความคุ้มครอง ความปลอดภัย การได้รับความเพลิดเพลิน การลดความเคร่งเครียด แรงจูงใจนี้จะมีสูงมากในวัยเด็กตอนต้นและวัยผู้ใหญ่ตอนปลายเนื่องจากเกิดความเลื่อมของร่างกาย

1.2 แรงจูงใจทางด้านสังคม (Social motivation) แรงจูงใจด้านนี้สลับซับซ้อนมาก เป็นความต้องการที่มีผลมาจากด้านชีววิทยาของมนุษย์ในความต้องการอยู่ร่วมกันกับครอบครัว เพื่อนฝูงในโรงเรียน เพื่อนร่วมงาน เป็นความต้องการส่วนบุคคลที่ได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมซึ่งในบางวัฒนธรรมหรือบางสังคมจะมีอิทธิพลที่เข้มแข็งและเหนียวแน่นมาก ความแตกต่างของแรงจูงใจด้านสังคมและแรงจูงใจด้านร่างกายคือแรงจูงใจด้านสังคมเกิดจากพฤติกรรมที่เขาแสดงออก ด้วยความต้องการของตนเองมากกว่า ผลตอบแทนจากวัตถุและสิ่งของ

2. แรงขับ (Drives) เป็นแรงผลักดันที่เกิดจากความต้องการทางกายและสิ่งเร้าจากภายในตัวบุคคล ความต้องการและแรงขับมักเกิดควบคู่กัน เมื่อเกิดความต้องการแล้วความต้องการนั้นไปผลักดันให้เกิดพฤติกรรมที่เรียกว่าเป็นแรงขับ เช่น ในการประชุมหนึ่งผู้เข้าประชุมทั้งหิว ทั้งเหนื่อย แทนที่การประชุมจะราบรื่นก็อาจจะเกิดการขัดแย้งหรือเพราะว่าทุกคนหิวก็รีบสรุปการประชุมซึ่งอาจจะทำให้ขาดการไตร่ตรองที่ดีก็ได้

3. สิ่งล่อใจ (Incentives) เป็นสิ่งชักนำบุคคลให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ถือเป็นแรงจูงใจภายนอก เช่น ต้องการให้พนักงานมาทำงานสม่ำเสมอก็ใช้วิธียกย่องพนักงานที่ไม่ขาดงานโดยจัดสรรรางวัลในการคัดเลือกพนักงานที่ไม่ขาดงานหรือมอบโล่ให้แก่ฝ่ายที่ทำงานดีประจำปี สิ่งล่อใจอาจเป็นวัตถุ เป็นสัญลักษณ์ หรือคำพูดที่ทำให้บุคคลพึงพอใจ

4. การตื่นตัว (Arousal) เป็นภาวะที่บุคคลพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรม สมองพร้อมที่จะคิด กล้ามเนื้อพร้อมจะเคลื่อนไหว นักกีฬาที่อุ่นเครื่องเสร็จพร้อมที่จะแข่งขันหรือเล่นกีฬา องค์กรที่มีบุคลากรที่มีความตื่นตัวก็ย่อมส่งผลให้ทำงานดี การศึกษาธรรมชาติพฤติกรรมของมนุษย์มีความตื่นตัว 3 ระดับคือ

4.1 การตื่นตัวระดับสูงจะตื่นตัวมากไปจนกลายเป็นตื่นตกใจหรือตื่นเต้นเกินไป ขาดสมาธิ

4.2 การตื่นตัวระดับกลางคือระดับตื่นตัวที่ดีที่สุด

4.3 การตื่นตัวระดับต่ำมักจะทำให้ทำงานเลื่อยชา งานเสร็จช้า

5. การคาดหวัง (Expectancy) เป็นการตั้งความปรารถนาที่จะเกิดขึ้นของบุคคลในสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น พนักงานคาดหวังว่าเขาจะได้โบนัสประมาณ 4-5 เท่าของเงินเดือนในปีนี้ การคาดหวังทำให้พนักงานมีชีวิตชีวาซึ่งบางคนอาจสมหวัง บางคนอาจผิดหวังก็ได้ สิ่งที่เกิดขึ้นกับสิ่งที่คาดหวังมักไม่ตรงกันเสมอไป ถ้าสิ่งที่เกิดขึ้นห่างกับสิ่งที่คาดหวังมากก็อาจจะทำให้พนักงาน

คับข้องใจในการทำงาน การคาดหวังก่อให้เกิดแรงผลักดันหรือเป็นแรงจูงใจที่สำคัญต่อพฤติกรรม ถ้าองค์กรกระตุ้นให้พนักงานยกระดับผลงานตนเองได้และพิจารณาผลตอบแทนที่ใกล้เคียงกับสิ่งที่พนักงานคาดหวังว่าควรจะได้ก็จะเป็นประโยชน์ทั้งองค์กรและพนักงาน

6. การตั้งเป้าหมาย (Goal setting) เป็นการกำหนดทิศทางและจุดมุ่งหมายปลายทางของการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของบุคคลจัดเป็นแรงจูงใจจากภายในของบุคคลผู้นั้นในการทำงาน ธุรกิจที่มุ่งเพิ่มปริมาณและคุณภาพควรมีการตั้งเป้าหมายในการทำงานเพราะจะส่งผลให้การทำงานมีแผนในการดำเนินการชัดเจน

ลักษณะที่สำคัญของแรงจูงใจ

1. แรงจูงใจทำให้เกิดแรงผลักดัน (Drive) ภายในตัวบุคคล ให้แสดงพฤติกรรมไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง เช่น เมื่อหิวพลังผลักดันจะขึ้นให้แสวงหาอาหารซึ่งชี้ให้เห็นว่าการกระตุ้นที่มาจากสิ่งแวดล้อมกระตุ้นให้บุคคลเกิดแรงผลักดันขึ้นมาในตัวเอง

2. แรงจูงใจเป็นเรื่องของการทำพฤติกรรมโดยมุ่งสู่เป้าหมาย (Goal) คือ ทำอย่างมีจุดหมายไม่ทำสังเดช

3. การจูงใจเป็นระบบซึ่งประกอบด้วยสิ่งป้อนเข้า (Input) อันได้แก่ พลังจากสิ่งแวดล้อมที่มากระตุ้นให้เกิดแรงผลักดัน (Drive) ภายในให้เกิดขึ้นส่งผลให้ต้องแสดงพฤติกรรมออกไปเป็นผลผลิต (Output) ไปจนถึงข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ซึ่งเป็นผลจากการกระทำพฤติกรรมและจะมีอิทธิพลทำให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมนั้นต่อ

ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Need for Achievement) เป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหารงานที่ส่งผลต่อความสำเร็จสูงสุดในการทำงานซึ่ง ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้ให้ความหมายของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้ว่า หมายถึง มุมานะ บากบั่น พินฝ่าอุปสรรค ทำงานหรือแก้ปัญหา จนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของตนและต้องการทำสิ่งต่าง ๆ ให้เต็มที่และดีที่สุดเป็นไปในรูปของความต้องการความสำเร็จ (การดี อนันต์นาวี, 2545 : 45 - 46) สอดคล้องกับแมคเคนแลนด์และวินเทอร์ (McClelland & Winter, 1961 อ้างถึงในการดี อนันต์นาวี, 2545 : 45 - 46) กล่าวว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความปรารถนาที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี พยายามแข่งกับมาตรฐานความเป็นเลิศหรือพยายามทำดีกว่าบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องและพยายามใช้ความสามารถความถนัดรวมถึงศักยภาพต่าง ๆ อย่างเต็มที่เพื่อความสำเร็จ

แอทคินสัน กล่าวว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นแรงผลักดัน ที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลรู้ตัวว่า การกระทำของตนเองจะต้องได้รับการประเมินจากตนเองหรือบุคคลอื่น โดยเทียบกับมาตรฐานอันดีเยี่ยม (Atkinson, 1961 อ้างถึงใน ภาษินี สุเช่น, 2547 : 35) ซึ่งภาวะแห่งการตื่นตัว ที่จะทำพฤติกรรมอย่างใด

อย่างหนึ่งขึ้นอยู่กับความคาดหวังว่า (Perceive Expectancy) การกระทำนั้นจะบรรลุเป้าหมายที่ตนมีอยู่ และเป้าหมายนั้นมีค่าสำหรับตน (Perceive Incentive Value) ดังนั้นจึงควรจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานกระตุ้นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (สิทธิโชค วรรณสันติกุล, 2546 : 166,169)

สมพร พรหมจรรย์ (ม.ป.ป. อ้างถึงใน ภาษินิ สุเช่น, 2547 : 36) กล่าวว่าแรงจูงใจในการเรียนคือ พลังกระตุ้นพฤติกรรมในแต่ละบุคคลที่ใช้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนไปในทิศทางที่สู่เป้าหมาย

ลักษณะพฤติกรรมของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

สิทธิโชค วรรณสันติกุล (2546 : 167) แบ่งลักษณะพฤติกรรมของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้ดังนี้

1. กล้าเสี่ยงพอควรผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงต้องการใช้ความสามารถทำสิ่งที่ยาก เพราะมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองและการทำสิ่งที่ยากได้สำเร็จนั้นทำให้ตนเองพอใจ มีการตัดสินใจเด็ดเดี่ยว
2. ขยันขันแข็งทำงานที่ทำทลายความสามารถที่ต้องใช้สมองขบคิดและงานนั้นไม่ซ้ำแบบใครหรือวิธีการใหม่ ๆ ที่ใช้แก้ปัญหาให้ลุล่วงไป
3. รับผิดชอบในตนเองผู้ที่มีความต้องการผลสัมฤทธิ์สูงมักพยายามทำงานให้สำเร็จ เพื่อความพอใจของตนเองมิใช่หวังให้คนอื่นยกย่องตนและชอบที่จะมีเสรีภาพในการที่จะทำหรือคิดอะไรไม่ชอบให้ใครบงการ
4. คาดการณ์ล่วงหน้าผู้ที่มีความต้องการผลสัมฤทธิ์สูงมักเป็นผู้ที่มีแผนการระยะยาว เพราะเล็งเห็นการณ์ไกล
5. ต้องการทราบแน่ชัดว่าการตัดสินใจของตนเองมีผลอย่างไรไม่เพียงการคาดคะเนเท่านั้นและยังมีความพยายามที่จะทำงานให้ดีขึ้นกว่าเดิม
6. ความสันทัดในการจัดระบบงาน ทำให้เกิดสมรรถภาพในการจัดระบบงานมากขึ้น

กิลฟอร์ด (Guilford, 1959 : 437-439 อ้างถึงใน ภาษินิ สุเช่น, 2547 : 34) กล่าวว่าผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะมีความทะเยอทะยาน ปรารถนาที่จะทำกิจกรรมนั้นให้สำเร็จ มีความเพียรพยายามทำงานให้สำเร็จ มีความอดทนเต็มใจที่จะลำบากแม้จะยากเย็นเพียงใด

แครนดัล (Crandall, 1963 อ้างถึงใน ภาษินิ สุเช่น, 2547 : 36) ได้กำหนดลักษณะผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ว่า เป็นพฤติกรรมที่มีเป้าประสงค์มีเอกลักษณ์ไม่เลียนแบบผู้อื่นทั้งหมดและมุ่งแข่งขันกับมาตรฐานยอดเยี่ยม

ทฤษฎีแห่งความคาดหวัง

ทฤษฎีแห่งความคาดหวัง (The Expectancy Theory) นักจิตวิทยากลุ่มปัญญานิยมมีความเชื่อว่ามนุษย์ใช้ปัญญาหรือความคิดในการตัดสินใจว่าจะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่สนองความต้องการของตนเองโดยมีคติฐาน 1) ว่าพฤติกรรมมนุษย์ถูกกำหนดขึ้นโดยผลรวมของแรงผลักดันภายในตัวของเขาเองและแรงผลักดันจากสิ่งแวดล้อม 2) มนุษย์แต่ละคนมีความต้องการความปรารถนาและเป้าหมายที่แตกต่างกัน 3) บุคคลตัดสินใจกระทำพฤติกรรมเพราะได้รับข้อมูลความคาดหวังในค่าของผลลัพธ์ที่จะได้ภายหลัง วรูม (Vroom, 1964 : 74) ได้เสนอทฤษฎีความคาดหวังว่าการที่บุคคลแสดงพฤติกรรมเนื่องจากการที่บุคคลคาดหวังไว้ล่วงหน้าว่าถ้าแสดงพฤติกรรมเต็มความสามารถแล้วจะมีโอกาสประสบความสำเร็จและจะเกิดผลดีที่ให้ผลลัพธ์ที่มีคุณค่า

ทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย (Goal Setting Theory) เสนอโดย ล็อก (Lock, 1968 อ้างถึงใน ภาษินิสูเชน, 2547 : 36) บุคคลกระทำพฤติกรรมตามเป้าหมายและความตั้งใจของตนโดยเป้าหมายของบุคคลเป็นตัวกลางระหว่างพฤติกรรมกับลักษณะของงาน สิ่งจูงใจและการให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้วยความเชื่อมั่นว่าเป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลรักษากิจกรรมที่กระทำให้งานสำเร็จโดยเป้าหมายต้องเฉพาะเจาะจงยากแก่การบรรลุและให้ผู้ร่วมงานมีส่วนในการตั้งเป้าหมาย

การเรียนการสอนจะเกิดผลสมบูรณ์ต่อเมื่อ ผู้เรียนมีความตั้งใจและสนใจทำงานที่ผู้สอนกำหนดอย่างกระตือรือร้น พฤติกรรมเหล่านี้ควรจะเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ตลอดเวลาการสอนที่ดำเนินอยู่ แต่เท่าที่ปรากฏอยู่เสมอก็คือ ผู้เรียนไม่ต้องการที่จะเรียน ขาดความพยายามในการทำงานด้วยตนเองอย่างจริงจัง ซึ่งผู้สอนจะต้องใช้เวลาไม่น้อย ในการตรวจสอบการทำงานของผู้เรียนตลอดเวลา เมื่อเป็นเช่นนี้ แม้ผู้สอนจะมีความรู้และความสามารถในการถ่ายทอดเพียงไรก็ตามก็ยากที่จะเอาชนะอุปสรรคที่เกิดจากสภาพการณ์ที่ผู้เรียนไม่สนใจ นอกจากนี้ยังมีผลที่ทำให้ผู้สอนต้องเหนื่อยและหน่ายต่อการทำงานที่ดำเนินไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เพราะฉะนั้นเพื่อขจัดปัญหานี้ ผู้สอนจึงมีความจำเป็นจะต้องหาเทคนิคที่จะทำให้ผู้เรียนสนใจการเรียนสม่ำเสมอ นั่นก็คือเทคนิคการจูงใจผู้เรียนสนใจการเรียน หลักและวิธีการเพิ่มแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอน การจูงใจเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนถูกกระตุ้น ให้แสดงพฤติกรรม ไปยังเป้าหมายที่ต้องการ แรงจูงใจจะกระตุ้นและผลักดัน ให้ผู้เรียนตอบสนองอย่างกระตือรือร้น และสามารถทำให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรมอย่างตั้งใจสม่ำเสมอ แรงจูงใจที่ผลักดันนี้ อาจเกิดขึ้นจากแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motives) หรือแรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motives)

โดยสรุปการบริหารการจัดการศึกษาต้องมีแรงจูงใจเป็นตัวกระตุ้นให้กระทำการในสิ่งนั้น ได้สำเร็จตามความต้องการหรือความมุ่งหวังนักเรียนต้องพยายามสร้างแรงจูงใจขึ้นมาด้วยตนเองก่อน ไม่พ้อแพ้ปล่อยให้ชีวิตสิ้นหวังก่อนที่จะได้รับแรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจจากบุคคลหรือสภาพแวดล้อมอื่น

ที่สำคัญคือ จิตใจของตนเองต้องแน่วแน่และใช้ความพยายามในการกระทำนำไปสู่เป้าหมายของการเรียนคือความสำเร็จของการศึกษา

ความพร้อมของครอบครัว

ความหมายของความพร้อม

ปัจจัยด้านความพร้อมของครอบครัวในการทำกิจกรรมใด ๆ ให้เกิดผลสำเร็จนั้นความพร้อม (Readiness) นับเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมาก เพราะนอกจากจะทำให้ผู้กระทำการเกิดความมั่นใจในการทำกิจกรรมแล้ว ยังสามารถเป็นเครื่องทำนาย หรือแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของผลที่เกิดจากการกระทำนั้น ๆ อีกด้วย แทตเชอร์ และคณะ (Thatcher et al., 1970 อ้างถึงใน มณฑา จำปาเหลือง, 2550 : 97-101) ได้ให้ความหมายของ ความพร้อมไว้ว่า หมายถึง สภาพ หรือคุณภาพของการเตรียมความพร้อม อันเนื่องมาจากการเตรียมการ ความถนัด ความพอใจ ความกระตือรือร้น กู้ด ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับความพร้อมไว้ว่า เป็นความสามารถตกลงใจ ความปรารถนา และความสามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ความพร้อมเกิดจากลักษณะทางจิตภาวะ ประสบการณ์ของผู้เรียน ความพร้อมจึงเป็นการพัฒนาคนให้มีความสามารถที่จะเรียนหรือทำกิจกรรม ความพร้อมเป็นสภาพที่ต้องมีการเตรียมการในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้สามารถสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยมีความตั้งใจและความพึงพอใจที่จะทำกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย (Thatcher et al., 1970; Good, 1973 อ้างถึงใน ศิริรัตน์ นาคทองแก้ว, 2544 : 14-15) ดังนั้น หากนำเอาพลังความคิด ความเอาใจใส่ และความร่วมมือ ความรับผิดชอบของผู้ปกครองมาส่งเสริมการเรียนรู้แล้ว รวมทั้งความตั้งใจและความปรารถนาต่ออนาคตของบุตรหลานของตนเอง ก็จะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพในตัวเด็กที่ยั่งยืนเพราะเมื่อพิจารณาในเวทีของผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ พบว่า ครอบครัวอยู่ใกล้ชิดและล้อมรอบตัวเด็กมากที่สุด พ่อแม่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของเด็ก โดยสรุปครอบครัวและโรงเรียนมีวิธีการให้การศึกษาที่สอดคล้องกันคือ กระบวนการสังคม (Socialization Process) กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) กระบวนการถ่ายทอดความรู้ (Transfer Ability Process) อยู่บนเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกันคือต้องการให้การเรียนรู้และฝึกฝนให้ผู้เรียนเป็นคนดีที่มีความสามารถ (Manhood and Manpower) เพื่อจะได้ประสบความสำเร็จในชีวิต ครอบครัวจึงต้องมีความพร้อมซึ่งประกอบด้วย (เกตุสุเดช กำแพงแก้ว, 2547 : 43)

องค์ประกอบของความพร้อม

1. ภูมิหลังของครอบครัวก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้สามารถฝ่าฟันอุปสรรคทั้งปวงเพื่อจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้กับลูก เพราะการเป็นครอบครัวบ้านเรียนนั้น พ่อแม่จะมีลักษณะต่าง ๆ อาทิเช่น เป็นผู้มีอิสระทางความคิด มีประสบการณ์ในช่วงชีวิตวัยเด็กหรือวัยรุ่นหนุ่มสาวที่แสวงหาคำตอบของชีวิตเป็นพื้นฐานทำให้อยากสร้างครอบครัวอย่างอิสระไม่ตกอยู่ในกระแสความผิดพลาดของสังคม พ่อแม่มีอาชีพเป็นนักพัฒนาสังคมในองค์กรสาธารณกุศลช่วยเหลือแก้ปัญหาสังคมและสร้างทางเลือกใหม่ ๆ อยู่แล้ว

พ่อแม่เคยได้รับประสบการณ์จากการใช้ชีวิตหรือศึกษาในต่างประเทศได้ซึมซับแบบอย่างของการศึกษาที่ดีที่เปิดกว้างมีอิสระและยืดหยุ่น พ่อแม่เป็นผู้มีสถานการณ์ที่ดีในสังคมและต้องการให้ลูกเติบโตอย่างมีคุณภาพ พ่อแม่ตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ในระบบการศึกษาในโรงเรียนและพ่อแม่ได้รับผลผลักดันมาจากตัวลูกโดยตรงเนื่องจากลูกมีลักษณะพิเศษ ความเห็นพ้องต้องกันของครอบครัว พบว่าความเห็นของทุกคนในครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญทั้งในในการตัดสินใจและความราบรื่นในการจัดการศึกษาให้กับลูก ครอบครัวที่ทั้งพ่อและแม่เห็นด้วยกันตั้งแต่ต้นมีส่วนมากต่อความรู้สึกลูก ๆ เพราะสร้างความมั่นใจและช่วยกันเตรียมความพร้อมทุก ๆ ด้าน พร้อมทั้งคอยส่งเสริมสนับสนุนให้กำลังใจกันไปตลอดระยะทางของการจัดการศึกษาที่ต้องใช้เวลาหลายปี จนกระทั่งเสี่ยงคัดค้านจากญาติมิตรและคนรอบข้าง จะเบาบางลงกลายเป็นการยอมรับในที่สุดเมื่อเห็นเจตจำนงที่แน่วแน่มั่นเป็นไปในทางเดียวกัน ในบางครอบครัวที่พ่อแม่ไม่เห็นด้วย แม่จะต้องใช้ความเข้มแข็ง และจากข้อเท็จจริงที่พบคือลูก เป็นปัจจัยสำคัญ เมื่อลูกแสดงความต้องการอย่างจริงจังที่จะเลือกทางใหม่ของการศึกษาไม่อยากจะอยู่ในโรงเรียนอีกแล้ว จะมีส่วนช่วยให้เสี่ยงคัดค้านอ่อนลง ส่วนลูกจะดีใจและให้ความร่วมมือกับพ่อแม่ (ยุทธชัย เกลิมชัย และอุทัยวรรณ เกลิมชัย, 2550 : 280-287)

และที่สำคัญพัฒนาการในตัวลูกจะช่วยสร้างความเห็นพ้องที่แท้จริงในที่สุด สำหรับเด็กโต หากลูกยังไม่พร้อม การฝืนใจจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างใด (ภารดี รัตนอุดม, 2544 : 55-56 อ้างถึงใน ภารดี อนันต์นาวี, 2545) เพราะถ้าเด็กไม่เต็มใจหรือไม่ยินดีจะเป็นการทำลายความพยายามของเขาเอง ดังนั้นการเต็มใจของเด็ก ๆ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด (Edwin, n.d.) นอกจากนี้พ่อแม่เป็นผู้กำหนดชีวิตการอบรมเลี้ยงดูลูกเป็นโอกาสให้พ่อแม่กับลูกคลุกคลีกันแบบที่มีการให้และการรับ การคลุกคลีกันนี้ทำให้เกิดสายสัมพันธ์ พ่อแม่ลูกมีความผูกพันที่ลึกซึ้ง มั่นคง และยาวนาน เป็นพลังผลักดันให้การดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จ ด้านการศึกษาก็เช่นกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2544 : 3) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดอลควิสต์ (Dahlquist, 2003) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในมลรัฐมินนิโซตาตามการรับรู้ของผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว พบว่า ครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวมีลักษณะ มีอิสระทางความคิด เป็นนักพัฒนาสังคม และเคยได้รับประสบการณ์ในชีวิต ศึกษาในต่างประเทศ ยุทธชัย เกลิมชัย และอุทัยวรรณ เกลิมชัย (2543 : 277-377) ได้ศึกษารูปแบบและพัฒนาการการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย พบว่า ภูมิหลังของผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวมีลักษณะ เป็นผู้มีอิสระทางความคิด มีอาชีพเป็นนักพัฒนาสังคม เป็นผู้มีสถานภาพที่ดีในสังคม ไม่ไว้วางใจต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน ต้องการการจัดการศึกษาที่ดีให้กับลูก เคยได้รับประสบการณ์ใช้ชีวิตหรือศึกษาในต่างประเทศ

2. ความรัก ความใกล้ชิด เป็นปัจจัยภายในที่มีคุณค่า เป็นนามธรรม หรืออาจเรียกได้ว่า มีจิตวิญญาณของ ความรัก ความเมตตาอย่างลึกซึ้งที่มีต่อลูก ความปรารถนาในชีวิตที่มีอิสระมีศักดิ์ศรี

ทักษะต่อโลกต่อชีวิตที่จริงจังต่อความจริง ไม่ปล่อยตนเป็นสวะลอยน้ำ ความกล้าหาญมีจิตใจของนักบุกเบิก ความเป็นคนที่ไม่ยอมแพ้ต่อข้อจำกัดปัญหาอุปสรรคทั้งปวง (ยุทธชัย เกลิมชัย และอุทัยวรรณ เกลิมชัย, 2543 : 280-287) ความสัมพันธ์ในครอบครัวที่อบอุ่นแน่นแฟ้นระหว่างพ่อแม่ลูก การ “พูดจา” กันได้ตรง ๆ ทุกเรื่องแม้ยามที่มีความคิดเห็นขัดแย้งกันก็ตาม นำไปสู่การสนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างพ่อแม่ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (อมรวิรัช นาคทรพรพ, 2543: 83-84 citing Bell, n.d.) มีมโนคติว่า “พ่อแม่คือพรหมของลูก” เกิดความรักความผูกพันประดุจคน ๆ เดียวกัน ซึ่งเป็นธรรมชาติในความสัมพันธ์ของพ่อแม่ลูกตามสำนึกของทางตะวันออก ที่พ่อแม่จะให้ความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา อย่างไม่เห็นว่าลูกเป็นคนอื่น เพราะความเป็นพ่อแม่ นั้นไม่ได้เป็นแต่เพียงหน้าที่เท่านั้น (ยุทธชัย เกลิมชัย และอุทัยวรรณ เกลิมชัย, 2543 : 323-324)

พ่อแม่เป็นครูที่ดีที่สุดในโลก เพราะพ่อแม่ให้ความรัก ความเอาใจใส่ความห่วงใยต่อลูกยากที่จะหาความรักของครูอาชีพนมาทดแทนได้ พ่อแม่เป็นครูตลอดชีวิต ตลอดเวลาเท่าที่พ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่เป็นครูตลอด 24 ชั่วโมง เป็นครูที่ดีที่สุดในโลก พ่อแม่เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด พ่อแม่มีพลัง รวมทั้งความตั้งใจและความปรารถนาต่ออนาคตของบุตรหลานของตนเอง (เกตุสุเดช กำแพงแก้ว, 2547 : 19-20, 43) สอดคล้องงานวิจัยของ ยุวดี หิรัญไพศาลสกุล (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการศึกษารายกรณีเด็กที่มีความสามารถพิเศษที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว พบว่า บทบาทการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่ให้ความรักความอบอุ่นตลอดเวลา ให้กำลังใจและชมเชยเด็กทุกครั้ง เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็น ส่งเสริมให้เด็กใช้ความสามารถช่วยเหลือตนเอง

3. ความเอาใจใส่ติดตามดูแล พ่อแม่ต้องมีความเอาใจจริงเอาใจใส่และเอาใจใส่ (โฮมเวฟ, 2543 : 124) และการติดตามสังเกตเอาใจใส่ต่อการเรียนรู้จำเป็นต้องทำอย่างแท้จริง (ชวนพิศ ชุมคง, 2546 : 26) มีการสรุปบันทึกติดตามสังเกตและเอาใจใส่ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของลูก สร้างความชัดเจนและความมั่นใจในกระบวนการเรียนรู้ของครอบครัว มีความสนใจกฎระเบียบของรัฐ และการเทียบโอนผลการศึกษา ทำให้การศึกษาของครอบครัวเป็นที่เข้าใจเชื่อถือได้ และลูกไม่เสียสิทธิที่พึงมีในระบบการศึกษาของรัฐ (ยุทธชัย เกลิมชัย และอุทัยวรรณ เกลิมชัย, 2543 : 323-324) ความเอาใจใส่ของพ่อแม่ที่มีต่อลูกนั้นจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะชี้วัดความสำเร็จของการจัดการศึกษา ความใส่ใจเป็นบทเรียนแรกที่พ่อแม่พึงตระหนักและเตือนตนเองอยู่เสมอ เพื่อการก้าวไปทำหน้าที่ครูของลูกได้อย่างเต็มประสิทธิภาพและสร้างสรรค์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์ให้แก่ลูก (อมรวิรัช นาคทรพรพ, 2543 : 78-80) สอดคล้องกับผลงานวิจัยทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยมิชิแกน ในปี 1993 พบว่า เด็กที่มีผลการเรียนดีที่มาจากประเทศในแถบเอเชีย มักมาจากครอบครัวที่ให้ความสำคัญกับการศึกษา และมีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาของเด็ก ผลการวิจัยยังพบว่า การเอาใจใส่ของพ่อแม่ ผู้ปกครอง

ที่บ้าน มีอิทธิพลต่อการศึกษาของเด็กเป็นสองเท่ามากกว่าอิทธิพลด้านสถานะทางเศรษฐกิจ (อภิญญา เวชยชัย, 2544 : 10)

4. ความรับผิดชอบ อีริค โฟรมม์ กล่าวว่าครอบครัวต้องมีความรับผิดชอบ (Responsibility) การมีความรับผิดชอบหมายความว่าความถึงการยอมรับความผิดหรือความชอบ การมีลูกแล้วไม่เลี้ยงหรือ ตัดสิทธิสมาชิกในครอบครัวให้ไม่ได้รับการศึกษาหรือพัฒนาไม่เต็มศักยภาพคือ ความไม่รับผิดชอบ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, 2540 : 52-61) พ่อแม่ต้องทำหน้าที่ ตลอดเวลาทุกวินาที ต้องรับผิดชอบเอาใจใส่ครอบครัว เอาใจใส่ลูก ๆ ขณะเดียวกันต้องหารายได้ แต่ต้อง ไม่ลืมว่า ลูกต้องการความรัก ต้องการความอบอุ่น ความใกล้ชิดสนิทสนม การสัมผัสที่แสดงความรัก ความผูกพันมั่นคง พ่อแม่ต้องบอกตนเองว่าลูกเป็นคนที่เรารักมากที่สุดในชีวิต เพราะเป็นหน้าที่ ความรับผิดชอบที่สำคัญ (นิคม วรรณราช, 2544 : 138-139) การให้ความสำคัญกับเรื่องหน้าที่ความรับผิดชอบ จนเป็นนิสัย มีความเข้าใจร่วมกัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกคนในครอบครัว พร้อมทั้งจะแก้ไข ปัญหาทุกอย่างไปด้วยกัน ความมีภาวะ โดยปกติในครอบครัวเป็นไปอย่างปรองดองใช้เหตุผลต่อกัน (ยุทธชัย เถลิ้มชัย และอุทัยวรรณ เถลิ้มชัย, 2543 : 323-324) แม่บ้านจะต้องเป็นผู้ที่ทำงานหนัก โดยทำให้เสร็จในตอนเช้า เช่น ทำงานบ้านซักผ้าและอื่น ๆ เพราะถ้าไม่ทำให้เสร็จในเวลาเช้า จะเกิด การยุ่งเหยิงไม่เรียบร้อย แต่ถ้าเรียบร้อยท่านสามารถมีเวลาร่วมกิจกรรมของภายในครอบครัวได้ (Edwin, n.d.) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรย์ (Gray, 1998 อ้างถึงใน มณฑา จำปาเหลือง, 2550) ที่ได้ศึกษาปัจจัย ซึ่งเป็นสาเหตุต่อการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในทางตะวันตกเฉียงเหนือของรัฐเทนเนสซี (Tennessee) ซึ่งผลการวิจัยพบว่าพ่อแม่เลือกจัดการศึกษาโดยครอบครัว เพราะว่าเขาทั้งหลายรู้สึก รับผิดชอบต่อการเตรียมการศึกษาสำหรับเด็ก ๆ ควบคุมสภาพแวดล้อมทางศีลธรรมของเด็ก ๆ และ โรงเรียนรัฐบาลพยายามจะถือสิทธิ์จากการขึ้นทะเบียนของครอบครัวจึงเป็นสาเหตุให้ครอบครัวเลือก ออกจากระบบการศึกษาของรัฐบาล อิงแลนด์ (England, 2000 อ้างถึงใน ผกาพรรณ นันทวิชิต, 2549) ได้ศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในรัฐเทนเนสซี พบว่าพ่อแม่รู้ถึง ความรับผิดชอบของพ่อแม่ในการสนับสนุนการศึกษาของลูกและต้องการควบคุมสิ่งแวดล้อมทาง จริยธรรมของลูก

5. เวลาและการบริหารจัดการเวลา พบว่าโดยส่วนใหญ่จะต้องมีพ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่ง มาทำหน้าที่ดูแลลูกโดยตรง ที่จะปลีกเวลาจากงานอาชีพที่ไม่รัดตัวนักหรือไม่ต้องทำงานอาชีพเลย เพราะการหยุดจากงานอาชีพไม่ได้ขึ้นอยู่กับฐานะครอบครัวที่พร้อมแล้ว แต่ขึ้นอยู่กับจิตสำนึก และทัศนคติที่มีต่อเรื่องความมั่นคงในชีวิตและครอบครัวเป็นสำคัญ คือเลือกเอาความมั่นคงทางจิตใจ ความรัก ความอบอุ่นในครอบครัว ความมั่นคงในตัวลูกที่ได้รับการกล่อมเกลานำพาไปอย่างเหมาะสม ซึ่งมีคุณค่ามหาศาลมากกว่าเงินทองหรือยศตำแหน่ง และเรื่องของเวลาที่จะต้องให้กับลูกนี้สัมพันธ์กับ

คุณภาพของการใช้เวลาและวิธีการเรียนรู้ของครอบครัวว่าจะช่วยให้เด็กสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้มากขึ้น เป็นลำดับเพียงไร (ยูทซัย เกลิมซัย และอุทัยวรรณ เกลิมซัย, 2543 : 280-287) ที่สำคัญคือ ผู้ปกครอง คนใดคนหนึ่งจะต้อง มีเวลาให้กับบุตรหลานอย่างเต็มที่ จะต้องเป็นคนที่มีระเบียบวินัยในตนเอง สามารถบริหารเวลาได้เป็นอย่างดี (สุภาวดี เจริญเศรษฐบุท, 2545 : 38) เพราะการจัดการศึกษา โดยครอบครัวจะต้องใช้จำนวนเวลามากในแต่ละวัน จะต้องเตรียมหนังสือรวม 2 ชั่วโมง เตรียมการ ทดลองและ โครงการที่จะต้องทำ เตรียมบทเรียน เตรียมข้อสอบในแต่ละระดับ เตรียมการทดลอง ภาคสนาม ไปสวนสาธารณะ บทเรียนดนตรี และสำรวจรายการที่จะไป โดยผู้ปกครองสามารถค้นหา ตัวอย่างตารางเรียนเพื่อเสริมความคิดได้ในอินเทอร์เน็ต พ่อแม่จึงต้องเสียเวลาส่วนตัว ดังนั้น พ่อแม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว จะต้องใช้เวลาเล็กน้อยเพื่ออยู่ตามลำพังบ้าง ไม่เช่นนั้นจะรู้สึกว่ามีงานมากอย่างท่วมท้น เพราะพ่อแม่และเด็กจะต้องอยู่ร่วมกัน 24 ชั่วโมงตลอดทั้งวัน อาจทำให้เกิดความคับข้องใจได้ (Edwin, n.d.)

บาแชม (Basham, 2001 : citing Bielick, et al., n.d., p. 8) กล่าวว่า ในครอบครัวที่มี พ่อและแม่นั้น คนใดคนหนึ่งจะต้องมีเวลาสำหรับการจัดการศึกษาให้กับลูก ส่วนอีก 1 คนจะต้องทำงาน หาเลี้ยงครอบครัว และ 97% ของคู่แต่งงานชาวอเมริกันมีเพียง 72% เท่านั้นที่มีเด็กในวัยเรียน (Basham, 2001 : 10 citing Rudner, 1999) จากการสำรวจพ่อแม่ของ Nation Household Education Surveys Program พบว่า 80% ของเด็กที่เรียนกับครอบครัวอาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีพ่อ - แม่อยู่ 2 คน ซึ่งเปรียบเทียบกับ เด็กที่ไม่ได้เรียนกับครอบครัวมี 66% ยิ่งไปกว่านั้น 87.7% แม่ของเด็กที่เรียนกับครอบครัวจะไม่ได้ ออกไปทำงานนอกบ้าน (Basham, 2001 : 11 citing Ray, 1997 สอดคล้องกับงานวิจัย กุลวิพา ชีพรับสุข (2546) ที่ได้ศึกษาอนาคตภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัว พบว่า ผู้จัดการศึกษามีความพร้อมในด้าน เวลาและด้านเศรษฐกิจ มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีประสบการณ์ตามหลักเกณฑ์ ที่กฎหมายกำหนด มีความมุ่งมั่น มีแนวคิดหรือวิสัยทัศน์ทางการศึกษาของครอบครัวอย่างชัดเจนและ เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้

สถาบันครอบครัว ฮอร์ตันและฮันต์ (Horton & Hunt, 1972 : 205-208 อ้างถึงใน มณฑา จำปาเหลือง, 2550 : 117) ได้ให้ความหมายครอบครัวไว้ว่า ครอบครัวคือระบบเครือญาติกลุ่มหนึ่ง ที่จัดเตรียมสนองความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์ เป็นสถาบันทางสังคมสถาบันแรกของการวิวัฒนาการ ของสังคมมนุษย์เป็นหน่วยองค์การที่เล็กที่สุดของสังคมที่ให้การศึกษอบรมและบ่มนิสัยแก่สมาชิก ในครอบครัวมีความใกล้ชิดและผูกพันกันอย่างลึกซึ้งจึงมีอิทธิพลต่ออารมณ์เจตคติและแบบแผน ความประพฤติของบุคคลเป็นอย่างยิ่ง ตามทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัวหน้าที่ของ ครอบครัว หมายถึงกิจกรรมหรืองานที่สมาชิกในครอบครัวควรกระทำตามบทบาทหรือสถานภาพ ในครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวสามารถดำเนินชีวิตครอบครัวไปได้อย่างราบรื่น

หน้าที่ของครอบครัว ในการตอบสนองตามความต้องการของสมาชิกในครอบครัวมีดังนี้

1. หน้าที่ด้านความรักความเอาใจใส่ (Affective Function) หมายถึง หน้าที่ในการตอบสนองความต้องการด้านจิตใจของสมาชิกแสดงออกโดยการให้ความรักความอบอุ่นความเอาใจใส่แก่สมาชิกเพื่อให้สมาชิกมีสุขภาพจิตดีมีบุคลิกภาพมั่นคง

2. หน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู (Socialization Function) หมายถึง หน้าที่ในการพัฒนาแบบแผนพฤติกรรมที่ต่อเนื่องตลอดชีวิตของสมาชิกเพื่อเป็นการส่งเสริมปลูกฝังลักษณะนิสัยที่พึงการวางตนตามบทบาทที่เหมาะสมการเรียนรู้ระเบียบทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งจะทำให้เด็กเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคตถือว่าการปรับกระบวนการอย่างต่อเนื่องที่ทำให้บุคคลตอบสนองต่อสถานการณ์ในสังคมที่ต้องการอันเป็นผลจากการเรียนรู้บทบาทในสังคมและการที่สมาชิกได้ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นตั้งแต่เกิดจนถึงวัยสูงอายุในการปรับบรรทัดฐานความเชื่อค่านิยมของตนอย่างต่อเนื่อง

3. หน้าที่ในการผลิตสมาชิกใหม่ หมายถึง หน้าที่ในการสร้างสมาชิกใหม่ในครอบครัว

4. หน้าที่ในการเผชิญปัญหาของครอบครัว (Family Coping Function) หมายถึง หน้าที่ในการจัดการคลี่คลายปัญหาวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ในครอบครัวในทางสร้างสรรค์เพื่อคงไว้ซึ่งความสมดุลในครอบครัวเพราะครอบครัวจะถูกรบกวนจากสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้เกิดภาวะเครียด

5. หน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ (Economic Function) หมายถึง หน้าที่ในการหารายได้ใช้จ่ายในครอบครัว (จิตตินันท์ เตะชุบต์, 2545 : 40-42)

6. หน้าที่ในการจัดหาสิ่งจำเป็นพื้นฐานทางกายภาพสำหรับสมาชิก (Provision of Physical Necessities) หมายถึง หน้าที่ในการสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตนอกจากนี้ ฮอร์ตันและฮันต์ (Horton & Hunt, 1972 : 205-208 อ้างถึงใน มณฑา จำปาเหลือง, 2550 : 117) ได้กล่าวว่า หน้าที่ของครอบครัวคือ ปกป้องคุ้มครองครอบครัวมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองเลี้ยงดูบุตรทั้งทางร่างกายจิตใจเศรษฐกิจและการศึกษาให้ความรักความอบอุ่นถ้าสมาชิกในครอบครัวได้รับความรัก ความอบอุ่นด้วยความบริสุทธิ์ใจจากครอบครัวและเป็นแหล่งประกันว่าจะมีคนรักเราเสมอ เป็นความรักในกลุ่มปฐมนุญจะทำให้เกิดความอดทนฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ไปด้วยดี

ซึ่ง อิริค โฟรมม์ (Erich Fromm, 1983 : 86-87) กล่าวว่า พฤติกรรมที่แสดงความรักความอบอุ่นภายในครอบครัวมีลักษณะ 4 ประการคือ

1. ต้องเอาใจใส่ดูแลและเอื้ออาทรกันเราต้องช่วยกันดูแลเอาใจใส่ทั้งพ่อแม่และลูกระหว่างลูกหลานกับผู้สูงอายุเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพอาหารการกินความสะดวกการเล่าเรียนเพื่อนต่างเพศความสุข ความทุกข์การเอาใจใส่และดูแลกันต้องไม่ใช่การเสแสร้งกระทำและต้องไม่เป็นการล่วงล้ำสิทธิส่วนตัวจนรำคาญและไม่ได้หมายความว่าต้องเฝ้าทั้งวันต้องให้สมาชิกมีเวลาส่วนตัว

2. ต้องรู้จักคนที่เรารักถ้าเรารักลูกต้องมีความรู้เกี่ยวกับลูกมีอะไรที่ไม่ชอบมีความถนัดวิชาอะไรมีปัญหาวิชาใดจุดเด่นจุดด้อยเราต้องช่วยเหลือได้อย่างไรรวมทั้งเจตคติเป็นอย่างไรและที่สำคัญธรรมชาติเขาเป็นอย่างไรเพราะชีวิตของคนเป็นพลวัต (ไดนามิก) มีความเปลี่ยนแปลงการมีความรู้เกี่ยวกับคนที่เรารักจึงต้องคอยติดตามตลอดตั้งแต่เด็กจนกระทั่งโต

3. ต้องเคารพกันและกัน (Respect) ต้องเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างระหว่างบุคคล คนเราไม่เหมือนกันสมาชิกในครอบครัวต้องสามารถอธิบายด้วยเหตุผลเพื่อโน้มน้าวให้เข้าใจเรื่องตรงกันถ้าเราเกรงใจลูกลูกจะเกรงใจเรา

4. ต้องมีความรับผิดชอบ (Responsibility) การมีความรับผิดชอบหมายความว่าความถึงการยอมรับความผิดหรือความชอบการมีลูกแล้วไม่เลี้ยงหรือคัดสิทธิสมาชิกในครอบครัวให้ไม่ได้รับการศึกษาหรือการพัฒนาไม่เต็มศักยภาพคือความไม่รับผิดชอบ

นอกจากนี้ความรักความอบอุ่น ในครอบครัวต้องมีส่วนประกอบ คือ

1. ต้องมีความไว้วางใจกันความรักในครอบครัวจะต้องให้ครอบครัวเป็นฐานไว้วางใจทั้งกายและใจสมาชิกต้องรู้สึกว่าสบายไร้กังวลมีที่พึ่งพาได้

2. ต้องให้กำลังใจกันและกัน การให้กำลังใจอาจเป็นคำพูดท่าทางที่สนับสนุน ชมเชยในทางบวก ช่วยให้กำลังใจลูก เอาใจใส่แก้ปัญหาให้ลูก ลูกมีปัญหาเรื่องใดต้องวิเคราะห์ได้

3. ต้องให้อภัยกันและกัน การอยู่ร่วมกันอาจมีการกระทบกัน ครอบครัวที่มีลูกประพฤติดี บางคนนำกลับมาตำหนิลูก ทำให้เกิดความไม่สบายใจแก่ลูกและคนในครอบครัว

4. ต้องใช้เวลาด้วยกันอย่างมีคุณค่าและมีคุณภาพ พ่อแม่ลูกและญาติที่พักในครอบครัวเดียวกัน ควรกำหนดเวลาหรือหาเวลาอยู่ด้วยกัน มีการปฏิสัมพันธ์กัน งามไถ่ ความสุข ความทุกข์กัน ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ สนุกสนานร่วมกันได้ในวันหยุด อาจมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ไปสวนสาธารณะ รับประทานอาหาร ชมพิพิธภัณฑสถาน ไปเยี่ยมญาติ เพื่อเพิ่มความสัมพันธ์และความใกล้ชิด ระหว่างกัน การทำกิจกรรมร่วมกันไม่ใช่ทำเพียงร่างกาย ต้องทำด้วยจิตใจเพราะทำให้เกิดการเรียนรู้ในการดำรงชีวิต ครอบครัว ให้แก่คนรุ่นหลังด้วย บางบ้านอาจเชิญแขกมาร่วมสังสรรค์กับครอบครัว บางสมาคมพาครอบครัวมาพบกันเป็นกลุ่มพ่อแม่และสมาชิกในครอบครัวต้องแบ่งเวลาจากการทำงาน การเรียน และเวลาส่วนตัวมาทำกิจกรรมร่วมกัน

5. ต้องมีการปรับตัวตามภาวะที่เปลี่ยนแปลงของบุคคลในครอบครัวซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงในค่านิยม ทศนคติ ความเชื่อ ความสามารถ ความรู้ ทักษะช่วงที่ลูกเปลี่ยนแปลงพ่อแม่ต้องปรับตัวด้วย

6. ต้องรู้จักภาระหน้าที่ในครอบครัวและช่วยเหลือกันและกัน บทบาทและหน้าที่เกิดจากความคาดหวังของตนเองและความคาดหวังของแต่ละคนในครอบครัว พ่อแม่ต้องมีความคาดหวังที่ตรงกัน ลูกก็ต้องเข้าใจในความคาดหวังนั้นด้วย ดังนั้น จึงควรทำความเข้าใจที่ดีที่จะบริหาร

ครอบครัวให้มีความสุข เพราะความรักความอบอุ่นเป็นศิลปะ ดังนั้นต้องฝึกและแสดงออกให้เป็นธรรมชาติ ต้องมีความอดทนและมีวินัยในการแสดงออกอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, 2540 : 17, 21, 18-24)

7. พ่อแม่ต้องทำหน้าที่ตลอดเวลา ทุกวินาทีต้องรับผิดชอบเอาใจใส่ครอบครัว เอาใจใส่ลูก ๆ ขณะเดียวกันต้องหารายได้ แต่ต้องไม่ลืมว่าลูกต้องการความรัก ต้องการความอบอุ่น ความใกล้ชิดสนิทสนม การสัมผัสที่แสดงความรักความผูกพันและมั่นคง พ่อแม่ต้องบอกตนเองว่า ลูกเป็นคนที่เรารักมากที่สุดในชีวิต เพราะเป็นหน้าที่ ความรับผิดชอบที่สำคัญ (นิคม วรรณราช, 2544 : 138-139)

บรรยากาศในครอบครัว (Home Climate) แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ

1. บรรยากาศแบบอึดอัดบีบคั้น พ่อแม่จะเลี้ยงดูแบบออกคำสั่ง พ่อมีอำนาจเด็ดขาดในบ้าน เด็กจะขาดความใกล้ชิด ขาดความอบอุ่น ขาดความมั่นคงทางจิตใจ ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม เด็กจะเติบโตโดยเชื่อฟังผู้ใหญ่ มีระเบียบและอ่อนน้อม

2. บรรยากาศแบบตามสบาย พ่อแม่จะไปคนละทางไม่สนใจซึ่งกันและกัน หน้าที่ความรับผิดชอบในการดูแลบุตร จะมอบให้คนอื่น เด็กจะไม่ระเบียบ วินัย ไม่มีความขยันหมั่นเพียร ขาดความซื่อสัตย์ เจ้าอารมณ์และเป็นคนหยิ่งโหยง

3. บรรยากาศแบบเสรีประชาธิปไตย พ่อแม่จะปฏิบัติต่อสมาชิกในด้านความรักความเข้าใจ ความเห็นใจซึ่งกันและกันหรือที่เรียกว่าเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การตัดสินใจใด ๆ ในครอบครัวเกิดจากความเห็นชอบของสมาชิกส่วนใหญ่ในครอบครัว โดยถือความสุขของส่วนรวมเป็นใหญ่ บุตรมีโอกาสใช้ความสามารถอย่างเต็มที่และมีส่วนรับผิดชอบต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว มีโอกาสใช้ความคิดริเริ่มและร่วมตัดสินใจในเรื่องบางอย่าง พ่อแม่สนองความต้องการพื้นฐานของบุตรด้วยความรักความเข้าใจและความเอาใจใส่ บุตรมีโอกาสในการคบเพื่อนโดยอยู่ในสายตาของพ่อแม่ เมื่อมีปัญหาที่ช่วยแก้ไข บุตรที่เติบโตจึงมีลักษณะใจกว้าง มีเหตุผล ผลการพลีและหน้าที่ของคนอื่น มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย การเลี้ยงดูแบบนี้ช่วยสร้างความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในตัวเองหรือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้สูงขึ้นด้วย (ทัศนีย์ ทองสว่าง, 2549 : 89-90)

บทบาทของครอบครัวในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

1. การสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในครอบครัว เพื่อการซึมซับลักษณะนิสัยและวิถีการดำเนินชีวิตตามลักษณะสิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งมีชีวิตได้แก่ พ่อแม่สวดเลี้ยงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้แก่ ต้นไม้ลำคลอง สิ่งแวดล้อมทางจิตวิญญาณ ได้แก่ หิ้งพระอัฐิรูปบรรพบุรุษบรรยากาศในครอบครัวมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาจิตใจเด็ก ถ้าพ่อแม่ลูกมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด อบอุ่น พ่อแม่ทำบุญ รำเร่ แจ่มใส มีต้นไม้ ดอกไม้ บ้านจะเป็นวิมาน

2. บทบาทการสอนฝึกหัดอบรมให้เด็กเรียนรู้และเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามหลักการอบรมเลี้ยงดู พ่อแม่ต้องจัดประสบการณ์ให้เด็กได้เรียนรู้ นอกเหนือจากการเลี้ยงดู จำแนกสิ่งที่ฝึกและถูกได้

3. การเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กเกิดความเคยชินและปฏิบัติเป็นนิสัย พ่อแม่มีอิทธิพลต่อความสนใจในเรื่องต่าง ๆ คุณค่าทางวัฒนธรรมที่เรียนรู้ในครอบครัว คือ ความคิด ความเชื่อ การนับถือศาสนา ระบบอาวุโส การมีสัมมาคารวะ มารยาท ความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนผู้มีพระคุณบุคลิกภาพและสุนทรียภาพ

4. การชักจูงใจให้กำลังใจให้โอกาสเด็กพัฒนาตนเอง ทั้งทางด้านสุนทรียภาพและจิตใจ

5. กล่าวตักเตือนและห้ามปราม เมื่อมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมโดยชี้แจงเหตุผล

6. การแก้ไขปัญหาทางคุณธรรม เมื่อเด็กทำผิดด้วยวิธีที่เหมาะสมกับวัย การอบรมลูกเป็นศิลปะและหลักการที่ยิ่งใหญ่ ความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน มีความเข้าใจความเอาใจใส่ จะเป็นตัวกลางประสานการอบรมเลี้ยงดูลูก (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, 2540 : 52-61)

คุณสมบัติของพ่อแม่ในครอบครัว

1. ต้องมีความตั้งใจจริงรับผิดชอบงานทุ่มเทด้วยความสามารถทั้งหมด มีความอดทนสูงเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายพ่อแม่ต้องมีความอดทนสูงสามารถทนกับลูกได้ยาวนานต่อเนื่อง

2. มีความอดุสาหะที่จะอบรมการอบรมบ่มนิสัยลูก ซึ่งเป็นงานที่ละเอียดอ่อน ต้องทุ่มเทเวลาทั้งหมดให้

3. พ่อแม่ต้องสร้างความอบอุ่นทั้งทางร่างกายและจิตใจให้แก่ลูกปกป้องให้ปราศจากความกลัวต้องงานมีความเชื่อมั่นทำงานที่สุจริตต่อผู้ชีวิตด้วยตนเอง

4. พ่อแม่ต้องมีจุดมุ่งหมายในการเลี้ยงดูลูกช่วยให้ลูกมีความเชื่อมั่นตนเองดูแลรักษาตนเองได้เป็นอย่างดีและสามารถยืนหยัดได้ไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น

5. ต้องมีความเข้มแข็งไม่แพ้ต่ออุปสรรคทั้งปวง มีความตระหนักรู้ว่างานทุกอย่างมีคุณค่า

6. ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลพ่อแม่ต้องตั้งจุดหมายไว้ชัดเจนพร้อมทั้งทำให้ทุกคนเห็นตรงกัน

7. ต้องรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นต้องสามารถปรับเปลี่ยนตนเองได้และต้องมีความรอบคอบ (นิคม วรรณราชู, 2544 : 127, 141-148)

ความสำคัญของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา

1. พ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิดชีวิตการอบรมเลี้ยงดูลูก เป็นโอกาสให้พ่อแม่กับลูกคลุกคลีกัน ในแบบที่มีการให้และการรับการคลุกคลีกันนี้ทำให้เกิดสายสัมพันธ์พ่อแม่ลูก มีความผูกพันที่ลึกซึ้ง มั่นคงและยาวนาน เป็นพลังผลักดันให้การดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จ ด้านการศึกษา ก็เช่นกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2544 : 3) ดังนั้นหากนำเอาพลังความคิด ความเอาใจใส่ และความร่วมมือ ความรับผิดชอบของผู้ปกครอง มาส่งเสริมการเรียนรู้แล้วก็จะนำไปสู่การพัฒนา ศักยภาพในตัวเด็กที่ยั่งยืน

2. พ่อแม่เป็นครูคนแรก เป็นบรรทัดฐานทางสังคมตามบทบาทและสถานภาพที่บุคคล มีในขณะใดขณะหนึ่งนั้น ไม่ใช่ที่บุคคลจะรู้และเข้าใจได้เองตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่บุคคลต้องได้รับ คำแนะนำ สั่งสอนจึงจะรู้ได้ คำแนะนำสั่งสอนหรือการขัดเกลาทางสังคมเป็นการเรียนรู้ทางตรงหรือ ทางอ้อมก็ได้ พ่อแม่เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการให้การศึกษาแก่บุตรหลานของตน ครูคนแรกก็คือพ่อแม่ หากขาดการอบรมของพ่อแม่ ก็ยากที่จะหาการอบรมใดมาทดแทนได้

3. พ่อแม่เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด พ่อแม่มีพลัง รวมทั้งความตั้งใจและความปรารถนาต่ออนาคตของบุตรหลานของตนเอง เมื่อพิจารณานิเวศวิทยาของผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ พบว่า ครอบครัวอยู่ใกล้ชิดและล้อมรอบตัวเด็กมากที่สุดพ่อแม่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของเด็ก

4. พ่อแม่เป็นครูที่ดีที่สุดในโลกเพราะพ่อแม่ให้ความรัก ความเอาใจใส่ ความห่วงใยต่อลูกยากที่จะหาความรักของครูอาชีพนมาทดแทนได้ พ่อแม่เป็นครูตลอดชีวิตตลอดเวลาเท่าที่พ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นครูตลอด 24 ชั่วโมงและเป็นครูที่ดีที่สุดในโลก (เกตุสุเดช กำแพงแก้ว, 2547 : 19-20)

โดยสรุปครอบครัวนอกจากมีหน้าที่ดังกล่าวมาแล้วครอบครัวและโรงเรียนมีวิธีการให้การศึกษาที่สอดคล้องกันคือ กระบวนการสังคมประเพณี (Socialization Process) กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) กระบวนการถ่ายโยงความรู้ (Transfer Ability Process) อยู่บนเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกันคือต้องการให้การเรียนรู้และฝึกฝนให้ผู้เรียนเป็น คนดีที่มีความสามารถ (Manhood and Manpower) เพื่อจะได้ประสบความสำเร็จในชีวิต (เกตุสุเดช กำแพงแก้ว, 2547 : 43)

การปฏิบัติงานของผู้บริหาร

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 53 กำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษาต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ประกอบกับพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2546 มาตรา 43 ได้กำหนดให้วิชาชีพทางการศึกษาเป็นวิชาชีพควบคุม ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา จึงจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถหรือคุณลักษณะเฉพาะหลายประการ เพื่อยกระดับมาตรฐานวิชาชีพให้สูงขึ้น

คุรุสภาได้กำหนดข้อบังคับว่าด้วย มาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ พ.ศ. 2548 ของผู้บริหารการศึกษา 3 ด้าน คือ 1) มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ 2) มาตรฐานการปฏิบัติงาน และ 3) มาตรฐานการปฏิบัติตน โดยแต่ละมาตรฐานจะมีเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้เฉพาะกลุ่ม ดังนี้

1. ด้านมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานข้อนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็น “มาตรฐานความรู้” และส่วนที่เป็น “ประสบการณ์วิชาชีพ”

1.1 มาตรฐานความรู้ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องมีความรู้ไม่ต่ำกว่าปริญญาโททางการบริหารการศึกษาหรือเทียบเท่าหรือคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีความรู้ด้านการบริหารตามสาระการเรียนรู้ที่คุรุสภากำหนดและต้องผ่านการฝึกอบรมหลักสูตร การบริหารสถานศึกษาที่คณะกรรมการคุรุสภารับรอง

1.2 มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีประสบการณ์วิชาชีพ ดังนี้

1.2.1 มีประสบการณ์ด้านการปฏิบัติการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

1.2.2 มีประสบการณ์ด้านการปฏิบัติการสอนและต้องมีประสบการณ์ในตำแหน่งหัวหน้าหมวด/หัวหน้าสาย/หัวหน้างาน/ตำแหน่งบริหารอื่นในสถานศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

1.2.3 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญาความรู้ มีคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2. มาตรฐานการปฏิบัติงานผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เป็นไปตามมาตรฐาน 12 มาตรฐาน ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษา

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาของบุคลากร ผู้เรียนและชุมชน

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนงานขององค์กรให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาและใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นไปเป็นลำดับ

มาตรฐานที่ 6 ปฏิบัติงานขององค์กรโดยเน้นผลถาวร

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ 10 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

มาตรฐานที่ 11 เป็นผู้นำและสร้างผู้นำ

มาตรฐานที่ 12 สร้างโอกาสในการพัฒนาได้ทุกสถานการณ์

3. มาตรฐานการปฏิบัติตนเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับการประพฤติตนของผู้ประกอบวิชาชีพบริหารการศึกษา โดยมีจรรยาบรรณของวิชาชีพ เป็นแนวทางและข้อพึงระวังในการประพฤติปฏิบัติเพื่อดำรงไว้ซึ่งชื่อเสียง ฐานะ เกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนด คำอธิบายและประเด็นการพิจารณา มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554 : 84-95)

มาตรฐานที่ 8 ผู้บริหารปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล (น้ำหนักคะแนนของมาตรฐาน 10 คะแนน)

คำอธิบาย

ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำ มีความสามารถทางวิชาการและมีความคิดริเริ่มในการบริหารจัดการสถานศึกษาและพัฒนาผู้เรียน โดยใช้กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมและใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาวิชาการ การบริหารจัดการสถานศึกษาครอบคลุมภารกิจทั้ง 4 ด้านได้แก่ งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคลและงานบริหารทั่วไป ให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในแผนส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากร ให้พร้อมรับการกระจายอำนาจ ให้คำแนะนำ คำปรึกษาทางวิชาการ เอาใจใส่การจัดการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพเต็มเวลา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชนพึงพอใจผลการบริหารจัดการการศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 8.1 ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำและความคิดริเริ่มที่เน้นการพัฒนาผู้เรียน (1 คะแนน)

คำอธิบาย

ผู้บริหารมีความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ในปัจจุบันสู่กรอบการพัฒนาผู้เรียนในอนาคต มีความสามารถในการเป็นผู้นำ มีความสามารถในการริเริ่มวิธีการใหม่ ๆ มาพัฒนาปรับปรุงและเผยแพร่ แนะนำ ให้บุคลากรในสถานศึกษานำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียน

ประเด็นการพิจารณา

1. ความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2. ความสามารถในการแสดงทิศทางของการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาในอนาคตที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชน

3. การคิดริเริ่มเทคนิควิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

4. การกระตุ้นครูและบุคลากรให้ร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 8.2 ผู้บริหารใช้หลักการการบริหารแบบมีส่วนร่วมและใช้ข้อมูลผลการประเมินหรือผลการวิจัยเป็นฐานคิดทั้งด้านวิชาการและการจัดการ (2 คะแนน)

คำอธิบาย

ผู้บริหารใช้หลักการการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ครู ผู้เรียน ผู้ปกครองชุมชน และหน่วยงานอื่นได้รับรู้ให้ข้อมูลสารสนเทศฯ ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เสนอและเลือกแนวทางประกอบการตัดสินใจกำหนดนโยบายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนดำเนินงานติดตามตรวจสอบปรับปรุงพัฒนาและใช้ข้อมูลผลการประเมินหรือผลการวิจัยมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาและส่งเสริมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ประเด็นการพิจารณา

1. การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม

2. การใช้ข้อมูลผลการประเมินและผลการวิจัยในการพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพการศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 8.3 ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ (2 คะแนน)

คำอธิบาย

ผู้บริหารบริหารจัดการการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ โดยให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ร่วมรับผิดชอบดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ มีการนิเทศติดตามกำกับและประเมินผลการดำเนินงาน โดยมีการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

ประเด็นการพิจารณา

การบริหารจัดการการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี

ตัวบ่งชี้ที่ 8.4 ผู้บริหารส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้พร้อมรับการกระจายอำนาจ (2 คะแนน)

คำอธิบาย

ผู้บริหารมีแผนงานโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน

ของสถานศึกษา ได้แก่ งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคลและงานบริหารทั่วไป มีการดำเนินงานนิเทศ ติดตาม ประเมินการดำเนินงานและรายงานผลประจำปี ตามแผนงาน โครงการหรือกิจกรรม ตามระยะเวลาที่กำหนด มีการนำผลการประเมินไปพัฒนาและปรับปรุง ศักยภาพครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ

ประเด็นการพิจารณา

1. แผนงาน โครงการงานหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร
2. การดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร
3. การมอบหมายงาน
4. การนำผลการประเมินไปพัฒนาและปรับปรุงงาน

ตัวบ่งชี้ที่ 8.5 นักเรียนผู้ปกครองและชุมชนพึงพอใจผลการบริหารการจัดการศึกษา (1 คะแนน)

คำอธิบาย

ผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน มีส่วนร่วมในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาด้านงานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคลและงานบริหารทั่วไปและมีความพึงพอใจผลการบริหาร การจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ประเด็นการพิจารณา

ความพึงพอใจของผู้เรียนผู้ปกครองชุมชนต่อผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ 8.6 ผู้บริหารให้คำแนะนำคำปรึกษาทางวิชาการและเอาใจใส่การจัดการศึกษาเต็มศักยภาพและเต็มเวลา (2 คะแนน)

คำอธิบาย

ผู้บริหารสามารถให้คำแนะนำ คำปรึกษาทางวิชาการทั้งการพัฒนาและการใช้หลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ การสร้าง การพัฒนาและการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และเอาใจใส่การจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยมีการติดตาม กำกับประเมินและนำผลการประเมินไปพัฒนา หรือปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตามภารกิจอย่างเต็มความสามารถและเต็มเวลาทำการ

ประเด็นการพิจารณา

1. การให้คำแนะนำคำปรึกษาทางวิชาการและการเอาใจใส่การจัดการศึกษาเต็มศักยภาพ
2. การบริหารจัดการศึกษาเต็มเวลา

โดยสรุปการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์มีภาวะผู้นำมีความสามารถทางวิชาการ มีความคิดริเริ่มในการบริหารจัดการสถานศึกษาและพัฒนาผู้เรียนโดยใช้กระบวนการ

บริหารแบบมีส่วนร่วม ใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาวิชาการและการบริหารจัดการสถานศึกษา
ครอบคลุมภารกิจทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณงานบริหารบุคคลและ
งานบริหารทั่วไป สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

การปฏิบัติงานของครู

สืบเนื่องจากปัจจุบันพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษาพ.ศ.2546 มาตรา 9
มาตรา 49 และมาตรา 50 ประกอบมติคณะกรรมการคุรุสภาในการประชุมครั้งที่ 9/2548 วันที่ 20
มิถุนายน 2548 และมติคณะกรรมการคุรุสภาในการประชุมครั้งที่ 10/2548 วันที่ 18 กรกฎาคม 2548
โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีว่ากระทรวงศึกษาธิการคณะกรรมการคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐาน
วิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพครูสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู โดยสรุปคือ

1. มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ดังต่อไปนี้

1.1 มาตรฐานความรู้

- 1.1.1 ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู
- 1.1.2 การจัดการหลักสูตร
- 1.1.3 การจัดการเรียนรู้
- 1.1.4 จิตวิทยาสำหรับครู
- 1.1.5 การวัดและประเมินผลการศึกษา
- 1.1.6 การบริหารจัดการในห้องเรียน
- 1.1.7 การวิจัยทางการศึกษา
- 1.1.8 นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา
- 1.1.9 ความเป็นครู

1.2 มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ

- 1.2.1 การฝึกปฏิบัติการการณวิชาชีพระหว่างเรียน
- 1.2.2 การปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ

2. มาตรฐานการปฏิบัติงานซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพครูต้องปฏิบัติงานตามมาตรฐาน การปฏิบัติงาน 12 ประการ ดังต่อไปนี้

- 2.1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ
- 2.2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดของผู้เรียน
- 2.3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ
- 2.4 พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง
- 2.5 พัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

2.6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผลถาวรที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน

2.7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ

2.8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน

2.9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถาบันอย่างเข้มแข็ง

2.10 ร่วมมือกับผู้อื่นในชุมชนอย่างเข้มแข็ง

2.11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

2.12 สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกสถานการณ์

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องประพฤติตนตามจรรยาบรรณทางวิชาชีพและแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณทางวิชาชีพ โดยแบ่งเป็น 4 ส่วน

ส่วนที่ 1 จรรยาบรรณต่อตัวเอง

1. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเอง ด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

ส่วนที่ 2 จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

2. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องรักและศรัทธา ชื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

ส่วนที่ 3 จรรยาบรรณต่อผู้บริหาร

3. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรักศรัทธาชื่อสัตย์สุจริตรับผิดชอบต่ออาชีพ

4. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้อง แก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทและหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

5. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

6. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องกระทำตนเป็นมิตรต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์

7. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องให้บริการด้วยความจริงใจและด้วยความเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหรือหน้าที่โดยมิชอบ

ส่วนที่ 4 จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

8. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรมและสร้างสามัคคีในหมู่คณะ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดคำอธิบายและประเด็นการพิจารณา มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของครู ดังนี้ (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554 : 68-83)

มาตรฐานที่ 7 ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล (น้ำหนักคะแนนของมาตรฐาน 10 คะแนน)

คำอธิบาย

ครูปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิทยฐานะตำแหน่ง ด้วยความมุ่งมั่นทุ่มเท การสอนอย่างเต็มเวลาและเต็มความสามารถ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร โดยการวิเคราะห์หลักสูตรอย่างรอบด้าน กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่ชัดเจน ศึกษาและวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล นำข้อมูลสารสนเทศจากผลการวิเคราะห์มาออกแบบวางแผนและจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสติปัญญา ใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้และประเมินผลที่มุ่งเน้นพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย ให้คำแนะนำคำปรึกษาและแก้ไขปัญหาผู้เรียนอย่างทั่วถึง ตลอดจนพัฒนาการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้ที่ 7.1 ครูมีการกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ สมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (1 คะแนน)

คำอธิบาย

ครูสามารถกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

ประเด็นการพิจารณา

1. ความรู้ความเข้าใจในเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตร
2. การเชื่อมโยงเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนและมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรและหลักสูตรของสถานศึกษากับแผนการจัดการเรียนรู้
3. การวางแผนการจัดการเรียนรู้มีการกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ตัวบ่งชี้ที่ 7.2 ครูมีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและใช้ข้อมูลในการวางแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน (1 คะแนน)

คำอธิบาย

ครูศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล จัดทำสารสนเทศอย่างเป็นระบบ ใช้ข้อมูลสารสนเทศจากผลการวิเคราะห์ผู้เรียนมาใช้ในการวางแผนจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนที่สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล

ประเด็นการพิจารณา

1. การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล
2. การใช้ข้อมูลผู้เรียนวางแผนการจัดการเรียนรู้
3. การส่งต่อข้อมูลสารสนเทศผู้เรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 7.3 ครูออกแบบและจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสติปัญญา (2 คะแนน)

คำอธิบาย

ครูศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ นำมาออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอน เทคนิคการสอนสื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางด้านสติปัญญา มีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้

ประเด็นการพิจารณา

1. การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้ที่ 7.4 ครูใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมผนวกกับการนำบริบทและภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ (1 คะแนน)

คำอธิบาย

ครูศึกษาหลักการใช้สื่อเลือกใช้สื่อที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสมหลากหลายสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้และความแตกต่างของผู้เรียน โดยจัดหาจัดทำพัฒนาหรือปรับปรุงสื่อด้วยการศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ทั้งนี้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้ง มีการประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพของสื่ออย่างต่อเนื่อง

ประเด็นการพิจารณา

1. การใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้
2. การนำบริบทและภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้ที่ 7.5 ครูมีการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย (1 คะแนน)

คำอธิบาย

ครูศึกษาหลักการวัดและประเมินผล จุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งอยู่บนหลักพื้นฐาน 2 ประการ คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน โดยผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัด เพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อน สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้วยวิธีการวัดและประเมินที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงถึงพัฒนาการความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน

ประเด็นการพิจารณา

การวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 7.6 ครูให้คำแนะนำคำปรึกษาและแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้เรียนทั้งด้านการเรียนและคุณภาพชีวิตด้วยความเสมอภาค (1 คะแนน)

คำอธิบาย

ครูมีความรัก เมตตา เอาใจใส่ และเอื้ออาทรต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียนทุกคน อย่างใกล้ชิด มีการศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อนำข้อมูลมาวางแผนในการให้ความดูแลช่วยเหลือ ให้คำแนะนำคำปรึกษาและแก้ไขปัญหาของผู้เรียน ทั้งด้านการเรียนและคุณภาพชีวิตด้วยความเท่าเทียมกัน

ประเด็นการพิจารณา

1. การให้คำแนะนำคำปรึกษาแก่ผู้เรียน
2. การแก้ไขปัญหาผู้เรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 7.7 ครูมีการศึกษาวิจัยและพัฒนากิจการการเรียนรู้ในวิชาที่ตนรับผิดชอบ และใช้ผลในการปรับการสอน (1 คะแนน)

คำอธิบาย

ครูมีการศึกษา ค้นคว้า แสวงหาความรู้เกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษา มีความรู้ในการวิจัย มีการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาและหรือพัฒนาผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตนรับผิดชอบ อย่างน้อยปีละ 1 เรื่อง ผลจากการวิจัยในชั้นเรียนแสดงถึงการแก้ปัญหาและหรือพัฒนาผู้เรียนได้และได้รับการยอมรับ มีการเผยแพร่ผลงานวิจัย มีการนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนากิจการการเรียนรู้ของครู รวมทั้งพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นการพิจารณา

1. การศึกษาวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้
2. การใช้ผลวิจัยในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้ที่ 7.8 ครูประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นสมาชิกที่ดีของสถานศึกษา

(1 คะแนน)

คำอธิบาย

ครูยึดมั่นและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ มีความยุติธรรมและเมตตาธรรม มีความรับผิดชอบต่อนักเรียนที่และงานที่ได้รับมอบหมายพัฒนาตนเอง ให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม ให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีความรักสามัคคีในหมู่คณะ รวมทั้งร่วมปกป้องและรักษาชื่อเสียงของสถานศึกษา

ประเด็นการพิจารณา

การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและการเป็นสมาชิกที่ดีของสถานศึกษามีพฤติกรรม

ดังนี้

1. การยึดมั่นและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ
2. การยึดมั่นและปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
3. การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม
4. การพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ
5. การมีความรับผิดชอบต่อนักเรียนที่ได้รับมอบหมาย
6. การให้ความร่วมมือในกิจกรรมของสถานศึกษา
7. การมีความรักสามัคคีในหมู่คณะ
8. การร่วมปกป้องและรักษาชื่อเสียงของสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 7.9 ครูจัดการเรียนการสอนตามวิชาที่ได้รับมอบหมายเต็มเวลาเต็มความสามารถ

(1 คะแนน)

คำอธิบาย

ครูอุทิศตนทุ่มเทแรงกายแรงใจในการปฏิบัติงานสอนตามกลุ่มสาระที่ได้รับมอบหมายอย่างครบถ้วนและมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่หลักสูตรกำหนด

ประเด็นการพิจารณา

1. การจัดการเรียนการสอนตามวิชาที่ได้รับมอบหมายเต็มเวลา
2. การจัดการเรียนการสอนตามวิชาที่ได้รับมอบหมายเต็มความสามารถ

โดยสรุปการปฏิบัติงานของครู ครูปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานด้วยความมุ่งมั่นทุ่มเทการสอนอย่างเต็มเวลา เต็มความสามารถเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนและจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ใช้สื่อเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ มีการประเมินผลที่มุ่งเน้นพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย ให้คำแนะนำคำปรึกษาและแก้ไขปัญหา ผู้เรียนอย่างทั่วถึงตลอดจนพัฒนาการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนโดยใช้กระบวนการวิจัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สงวนศักดิ์ ปัญใจแก้ว (2548 : 49) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนการสอนของครู โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวการปฏิรูปการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูส่วนใหญ่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการสำรวจความต้องการในการจัดการเรียนการสอน โดยส่วนใหญ่เป็นการปฏิบัติบางครั้ง โดยเฉพาะการสำรวจความต้องการเกี่ยวกับเนื้อหาสาระและรูปแบบวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน 2) ครูเกือบทุกคนมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเตรียมการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการปฏิบัติบางครั้ง โดยเฉพาะการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล 3) ครูเกือบทุกคนมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการปฏิบัติบางครั้ง โดยเฉพาะการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการที่หลากหลายจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกการจัดการเผชิญสถานการณ์ และฝึกปฏิบัติจากประสบการณ์จริงและมีการปฏิบัติบ่อยครั้งในการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดแทรกในการเรียนการสอน 4) ครูส่วนใหญ่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการประเมินผลในการจัดการเรียนการสอน โดยส่วนใหญ่เป็นการปฏิบัติในระดับบ่อยครั้ง 5) ครูส่วนใหญ่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ผู้เรียนสรุปและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยส่วนใหญ่เป็นการปฏิบัติในระดับบางครั้งแต่ครูส่วนหนึ่งไม่มีการปฏิบัติในการให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนความคิดโดยการแสดงออกในลักษณะละคร

บุญรักษ์ ดันต์เจริญรัตน์ (2549 : 61) ได้ทำการวิจัยเรื่องศึกษาบทบาทผู้บริหารตามเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอเขียงม่วนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพะเยา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติตนของผู้บริหารตามเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายตำบลเขียงม่วน อำเภอเขียงม่วน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพะเยา เขต 2 ในแต่ละด้านสรุปได้ ดังนี้ 1) ด้านการมีภาวะผู้นำและความสามารถในการบริหารจัดการ โดยรวมมีการปฏิบัติตนอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับ 2 ลำดับแรก คือ การริเริ่มวิธีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและ

การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง 2) ด้านการจัดโครงสร้างและ การบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร โดยรวมมีการปฏิบัติตนอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับ 2 ลำดับแรก คือการจัดองค์กรและโครงสร้างการบริหารงานอย่างชัดเจน การจัดทำแผนกลยุทธ์และ แผนปฏิบัติการประจำปีที่มีความสอดคล้องกับการจัดการศึกษาของชาติและการจัดระบบข้อมูล สารสนเทศเพื่อการบริหารที่ถูกต้องและครบถ้วนทันต่อการใช้งาน 3.ด้านการจัดกิจกรรมและการเรียน การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยรวมมีการปฏิบัติตนอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับ 2 ลำดับแรก คือ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถทางวิชาการและความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนและการจัด กิจกรรมที่ส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดี 4.ด้านการหลักสูตรและสื่อที่เหมาะสมกับผู้เรียน และเอื้อต่อการเรียนรู้ โดยรวมมีการปฏิบัติตนอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับ 2 ลำดับแรก คือ การประเมินผล การใช้หลักสูตรสถานศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและการจัดให้มีสื่อเทคโนโลยี สารสนเทศที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ 5.ด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนา การศึกษา โดยรวมมีการปฏิบัติตนอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับ 2 ลำดับแรก คือ การประเมินผลการ ดำเนินงานด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ และ การนำผลการประเมินมาใช้ตัดสินใจและปรับปรุงงานด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน ในการพัฒนาการศึกษา

ชูไสลกิจบรรทัด (2549 : 5) ได้ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อ คุณภาพนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการศึกษาปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ปัจจัยด้านการนิเทศการสอนของผู้บริหาร ปัจจัย ด้านการสร้างขวัญในการทำงานโดยภาพรวมผู้บริหารมีพฤติกรรมการแสดงออกอยู่ในระดับมากและ ปัจจัยด้านพฤติกรรมการสอนของครู โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนคุณภาพนักเรียน ส่วนใหญ่ผลการประเมินได้มาตรฐานในระดับดี 2) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผล ต่อคุณภาพนักเรียนตามสมมติฐาน ไม่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อทำการปรับรูปแบบ จนได้รูปแบบที่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่าคุณภาพ นักเรียนได้รับอิทธิพลโดยตรงจากตัวแปรเชิงสาเหตุ เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การนิเทศ การสอนของผู้บริหาร พฤติกรรมการสอนของครู โดยตัวแปรเชิงสาเหตุในรูปแบบสามารถร่วมกัน อธิบายประสิทธิภาพในการพยากรณ์ได้ร้อยละ 46

สมเดช เข้มทอง (2549 : 10) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงาน ประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชนบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีเท่ากัน มีประสบการณ์ในการทำงาน ในตำแหน่ง 15 ปี ขึ้นไปมากที่สุด ส่วนใหญ่มีภาวะผู้นำทางความคิดในระดับปานกลาง และมีความรู้

เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับปานกลาง 2) ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่ง 15 ปี ขึ้นไปมากที่สุด ส่วนใหญ่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานประกันคุณภาพการศึกษาในระดับปานกลาง และส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับปานกลาง 3) ผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านผู้บริหาร มาตรฐานด้านผู้สอนในภาพรวมอยู่ในระดับดี 4) ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านผู้บริหาร ปัจจัยด้านครูผู้สอน ปัจจัยด้านขนาดองค์กรกับผลการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนพบว่า (4.1) ปัจจัยด้านผู้บริหาร พบว่า ประสบการณ์การบริหาร 1-5 มีความสัมพันธ์ในทางลบกับผลการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน มาตรฐานด้านผู้สอน ประสบการณ์การบริหาร 15 ปีขึ้นไป มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานด้านผู้สอน มาตรฐานด้านผู้บริหารและผลการดำเนินการในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (4.2) ปัจจัยด้านครูผู้สอน พบว่าวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีความสัมพันธ์ในทางลบกับผลการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน มาตรฐานด้านผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (4.3) ปัจจัยด้านขนาดองค์กร พบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านผู้สอน มาตรฐานด้านผู้บริหารและผลการดำเนินการในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่โรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กมีความสัมพันธ์ในทางลบกับผลการดำเนินการประกันคุณภาพภายในมาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านผู้สอน มาตรฐานด้านผู้บริหารและผลการดำเนินการในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เปรมชัย สโรบล (2550 : 142) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยการบริหารที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยการบริหารของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ประกอบด้วย ปัจจัยด้านบุคลากร (Man) ด้านกระบวนการบริหาร (Management) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) ด้านงบประมาณ (Money) และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Management Information System) 2) ปัจจัยการบริหารของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ามีความสัมพันธ์กับคุณภาพการศึกษาจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของตัวแบบ ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพบว่ามีค่าไค-สแควร์ (Pearson Chi-Square) = 410.42 ค่า P-value = 0.083 ค่าองศาอิสระ (df) = 372 GFT = 0.91 AGFI = 0.90 3) ตัวแปรปัจจัยทั้ง 5 ตัว มีขนาดอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษา (Qua.) ของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าดังนี้ (3.1) ปัจจัยด้านบุคลากร (Man) ไม่มีอิทธิพลทางตรงแต่มีอิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (3.2) ด้านกระบวนการบริหาร (Management) ไม่มีอิทธิพลทางตรงแต่มีอิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (3.3) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) ไม่มีอิทธิพลทางตรง ไม่มีอิทธิพลทางอ้อมและ

ไม่มีอิทธิพลรวม (3.4) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Management Information System) มีอิทธิพลทางตรง ไม่มีอิทธิพลทางอ้อมแต่มีอิทธิพลรวมโดยนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3.5 ด้านงบประมาณ (Money) ไม่มีอิทธิพลทางตรง ไม่มีอิทธิพลทางอ้อมและไม่มีอิทธิพลรวม

พิศมัย ปั่นน้อย (2550 : 106) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านบางพระ (จังหวัดฉะเชิงเทรา) ศรีราชา ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านบางพระ (จังหวัดฉะเชิงเทรา) ศรีราชา จำแนกผู้ปกครองตามระดับชั้นเรียนของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างประสบการณ์ที่บ้านด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนโรงเรียน 2) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านบางพระ (จังหวัดฉะเชิงเทรา) ศรีราชาจำแนกผู้ปกครองตามระดับชั้นเรียนของนักเรียนในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ในภาพรวม 4 ด้าน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาแตกต่างกับผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาถ้าเปรียบเทียบเป็นรายด้านพบว่าผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาและระดับชั้นประถมศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนแตกต่างกันทั้ง 4 ด้านส่วนผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นมัศึกษากับระดับชั้นอนุบาลศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนแตกต่างกัน 2 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างประสบการณ์ที่บ้านและการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนโรงเรียน

นงลักษณ์ ทองบางหลวง (2550 : 4-6) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษาระนอง ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษาระนองด้านคุณภาพผู้เรียนที่มีอยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษาระนองมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ ปัจจัยด้านสถานศึกษา ปัจจัยด้านครู และปัจจัยด้านชุมชน ซึ่งสามารถร่วมกันพยากรณ์คุณภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ร้อยละ 47.80 ($R = 478$) ได้สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ ดังนี้ $Y = 1.120 + .279(X) + .217(X) + .177(X)$ สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน $Z = .391(Z) + .225(Z) + .201(Z)$

ประเสริฐ สระแก้ว (2550 : 6-7) ได้ทำการวิจัยเรื่องการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านคุณภาพผู้เรียน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ทั้งโดยรวมและรายมาตรฐาน

อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามสถานภาพ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกสถานภาพ 2) ผลการเปรียบเทียบระดับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านคุณภาพผู้เรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการและครูผู้สอน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยความคิดเห็นของครูวิชาการกับครูผู้สอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูวิชาการมีความเห็นว่ามีภาระงานมากกว่าครูผู้สอน ส่วนผู้บริหารสถานศึกษากับครูวิชาการและผู้บริหารสถานศึกษากับครูผู้สอนไม่แตกต่างกัน 3) ข้อเสนอแนะการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านคุณภาพผู้เรียน เรียงลำดับจากคำร้อยละที่พบมาก 3 ลำดับแรก คือ ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์อย่างมีระบบต่อเนื่องด้วยวิธีการที่หลากหลาย เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน และควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมอย่างจริงจัง ตามลำดับ

กุลทรี พิภุณ (2551 : ง) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนรู้ และการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การแนะแนวการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา การนิเทศการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ส่วนการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นอยู่ในระดับปานกลาง 2) คุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกมาตรฐาน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ และมาตรฐานที่ 5

ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร และ 3) การบริหารงานวิชาการโดยภาพรวมและการนิเทศการศึกษาส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน โดยภาพรวมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วินัย วิทย์ไพบุลย์สกุล (2552 : 10) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา ราชบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1)ระดับปัจจัยการบริหารของผู้บริหาร ของกลุ่มตัวอย่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2) ระดับมาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน 3) ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับมาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($Y = .632$) 4) ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อมาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียนโดยภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผลปรากฏ ดังนี้ (4.1)ภาวะผู้นำส่งผลต่อมาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 5 มาตรฐานที่ 6 และ มาตรฐานที่ 7 (4.2) แรงจูงใจส่งผลต่อมาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 7 (4.3) การติดต่อสื่อสารส่งผลต่อมาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 3 มาตรฐานที่ 4 มาตรฐานที่ 6 และ มาตรฐานที่ 7 (4.4) การปฏิสัมพันธ์และอิทธิพลส่งผลต่อมาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 5 มาตรฐานที่ 6 และ มาตรฐานที่ 7 (4.5) การตัดสินใจส่งผลต่อมาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 6 (4.6)การกำหนดเป้าหมายส่งผลต่อมาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 6 (4.7) การควบคุมงานส่งผลต่อมาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 2 (4.8) มาตรฐานการปฏิบัติงานและการฝึกอบรมส่งผลต่อมาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 3 5.ผลการศึกษาด้านพยากรณ์ความสำเร็จในการประกันคุณภาพภายนอกตามมาตรฐานด้านผู้เรียนเมื่อพิจารณาเป็นรายมาตรฐาน ผลปรากฏดังนี้ (5.1) ภาวะผู้นำ (X_1) ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกันคุณภาพภายนอกตามมาตรฐานด้านผู้เรียน(Y) (5.2) การกำหนดเป้าหมาย (X_2) ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกันคุณภาพภายนอกตามมาตรฐานด้านผู้เรียน (Y)

อรัญญา โสมนัส (2552 : 4) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพมาตรฐานด้านผู้เรียน การคิดวิเคราะห์และวิจารณ์ของสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินภายนอกรอบที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพคุณภาพมาตรฐานด้านผู้เรียน การคิดวิเคราะห์และวิจารณ์ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ทักษะการคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและคิดไตร่ตรอง และด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ สรุปความคิดอย่างเป็นระบบและมีความคิดแบบองค์รวม มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง

2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพมาตรฐานด้านผู้เรียน การคิดวิเคราะห์และวิจารณ์งาน ทั้ง 7 ด้าน โดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ พฤติกรรมการสอนของครู บรรยากาศการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมทางครอบครัว ความเชื่อในอำนาจแห่งตน นิสสัยการเรียนรู้ ความฉลาดทางอารมณ์และด้านเชาว์ปัญญา (2.1) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพมาตรฐานด้านผู้เรียน การคิดวิเคราะห์และวิจารณ์งาน มีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาปัจจัยแต่ละด้านโดยรวม พบว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับ “ค่อนข้างสูง” ในด้านความเชื่อในอำนาจแห่งตน เชาว์ปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ มีความสัมพันธ์กันในระดับ “สูง” (2.2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำนุคุณภาพมาตรฐานด้านผู้เรียน การคิดวิเคราะห์ และวิจารณ์งาน คือ ปัจจัยด้านนิสสัยรักการเรียนรู้ ความฉลาดทางอารมณ์และเชาว์ปัญญา ที่ระดับ นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นปัจจัยร่วมกันทำนุคุณภาพมาตรฐานด้านผู้เรียน การคิดวิเคราะห์และวิจารณ์งาน ได้ร้อยละ 71.50 และสามารถสร้างสมการในรูปแบบของคะแนนดิบและค่ามาตรฐานได้ ดังนี้ สมการในรูปแบบคะแนนดิบ $Y = 0.604 + 0.394(X_1) + 0.226(X_7) + 0.182(X_6)$ สมการในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน $Z = 0.452(Z_1) + 0.529(Z_7) + 0.217(Z_6)$

ประวิตา มีเปี่ยมสมบูรณ์ (2554 : 5-7) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับปัจจัยของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2) ระดับมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 3) ปัจจัยกับมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมโดยรวมและรายด้าน มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ตัวแปรพยากรณ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม ด้านผู้ปกครอง (X_4) ด้านผู้บริหาร (X_1) ด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก (X_6) และด้านนักเรียน (X_3) สามารถพยากรณ์มาตรฐานคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม โดยรวม (Y_1) ได้ร้อยละ 44.7 และสามารถร่วมกันพยากรณ์มาตรฐานคุณภาพผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้สมการถดถอยในรูปแบบคะแนนดิบ ดังนี้ $(Y_1) = 1.085 + .279(X_4) + .126(X_1) + .133(X_6) + .109(X_3)$

สุวิทย์ จันทรเสถียร (2554 : 9-10) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ : กรณีศึกษาโรงเรียน

บ้านห้วยปูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการปฏิบัติงานด้านการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในส่วนของการเตรียมการพบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในดีขึ้น และผู้วิจัยและคณะได้ร่วมกันกำหนดตัวบ่งชี้สำคัญและกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาจำนวน 4 ตัว ได้แก่ 1) จำนวนครั้งที่จัดกิจกรรมแข่งขันทักษะวิชาการ 2) จำนวนครั้งที่มีการจัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) จำนวนครั้งที่มีการจัดกิจกรรมยอคนักอ่าน และ 4) จำนวนครั้งที่มีการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ ผลการพัฒนาพบว่าโรงเรียนสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ทั้งหมด